

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

Cort Adeler Selskabet

Cort Adeler's våbenskjold.

Et lokalt initiativ til fremhevelse av generaladmiralens liv og levned og hans eventyrlige sjømilitære karriere.

**Af Oddbjørn Solum,
President,
Cort Adeler Selskabet**

Det skapte oppmerksomhet i Brevik, da man oppdaget, at hans minneplakett i Vår Frue Kirke i København var fjernet. Vi har fått opplyst, at denne er overført til et magasin i Domkirken museum. Med utgangspunkt i forhistorien til, at minneplaketten ble sat opp på en så sentral og profilert plass i kirken, finner vi denne handling både historieløs og respektløs.

Cort Adeler's minne har hittil blitt ivarettatt av dedikerte enkeltpersoner fra hans fødeby i Brevik. Etter at skjebnen til hans minneplakett nådde Norge, ble det tatt et initiativ av en gruppe personer med tanke på å få etablert et mer organisert engasjement for å forhindre, at glemselens mørke senket seg over minnet til vår felles storhet fra den danske-norske epoken.

Cort Adeler Selskabet

På stiftelsesmøte den 25. oktober 2012, der 24 personer møtte, ble det besluttet å etablere Cort Adeler Selskabet. Selskabet har allerede en øket tilslutning fra 38 medlemmer. Stiftelsen har fått stor lokal oppmerksomhet i radio og presse, og det lokale skipsverft, STX-Yards, har stilt betydelige midler til disposisjon for å trykke en solid innsats fra starten. Blant annet ble det på generaladmiralens fødselsdag 16. desember avholdt en stilig blomsternedleggelse ved minnestøtten i Brevik med påfølgende middag i rådhuset.

Det er hyggelig å nevne, at støtten ble reist i 1922 som en markering av, at det var 300 år siden Cort Adeler ble født, og at hovedtyngden av midlene ble stillet til disposisjon som en storslått gave fra danske og norske sjøoffiserer. Den norske marine stilte æresgarde fra et besøkende marinefartøy. Under den påfølgende middag på byens hotel tok en livsarving fra Danmark av Cort Adeler ordet og opplyste, at kostnaden til middagen ville bli dekket av han.

Det nære programmet for selskabet inkluderer et besøk på Marinemuseet

*Cort Adeler (1622-75),
generaladmiral,
født i Brevik i Norge,
død i København.*

Markeringen af 390-års dagen ved Cort Adeler's mindesten i Brevik 2012.

i Horten for å besiktige Cort Adeler's største utmerkelser, som den norske marine kjøpte på en auksjon for noen år siden.

Det er videre besluttet å anmode om at få kopiere et portrett av Generaladmiralen, som henger på hans tidligere residens på Adeler's Borg. Tanken er, at portrettet bliver innrammet og forsynt med en følgetekst der hans sentrale vitæ fremgår, og at selskabet besørger dette opphengt på de lokaliseringer der han gjorde seg sterkt gjeldene; blant annet i Horn og Amsterdam i Holland, på havnen i Candia på Kreta, som var hans hovedhavn under hans mangeårige kommando for den Venetianske marine, og ikke minst på et nærmere avtalt sted i København samt på Marinemuseet i Horten og på det nye Sjøfartsmuseet i Porsgrunn.

Dansk soldat i britisk tjeneste

I august 1945 blev det fra dansk side besluttet, at danske statsborgere kunne få lov til at gøre tjeneste under britisk kommando. Der blev oprettet et dansk/engelsk rekrutteringskontor, og søgningen af danske frivillige var stor.

Baggrunden var, at den engelske regering umiddelbart efter verdenskrigens afslutning rettede henvendelse til den danske regering med ønske om, at Danmark kunne stille soldater til rådighed for den britiske hær. Efter krigens afslutning var der akut brug for afløsning af de soldater, der havde været med til at besejre tyskerne, ligesom der manglede soldater til at udkæmpe de sidste slag om Japan og til at varetage fredsbevarende arbejde i brændpunkter rundt omkring i verden.

En af de danske, der meldte sig, var den nu 84-årige Helge Kristensen. Han har netop udgivet sin personlige beretning om tiden som dansk/britisk soldater i Indien og Pakistan.

Stor dansk interesse

Som nævnt var interessen fra dansk side stor. Der blev udleveret over 20.000 ansøgningsskemaer til unge danskere mellem 18 og 32 år. De frivillige skulle være indstillede på at være udstationeret i op til tre år og skrive under på, at de ville være underlagt fuld britisk kommando i det øjeblik, de forlod Danmark. Mange blev indkaldt til session, og af disse blev 2.500 unge danskere fundet egnede og indkaldt til den britiske hær. Efter indkaldelsen blev de danske soldater udsendt fra Holland og videre til England, hvor de gennemgik en militær uddannelse, inden de blev fordelt på 42 forskellige regimentter på 72 forskellige destinationer i Europa, Mellemøsten, Afrika og Asien.

Helge "Conco-Kris" Kristensen fra Skæring gennemgik en hård militær træning i England og Skotland, inden han blev sendt til det uroplagede Indien. På baggrund af omfattende dagsbogsnotater fortæller han om forholdene som dansk/britisk soldat i årene 1946-48 – et emne, der hidtil ikke har fyldt meget i dansk historisk skriving.

Helge Kristensen var en af de danskere, der blev udsendt som dansk/britisk soldat i Indien og Pakistan.

Helge Kristensen (født 1928) gennemgik en militær træning i England og Skotland, inden han blev sendt til Indien.

Sit tilnavn fik han fra sin tid som tolder, hvor han bl.a. var med i genopbygningen af Congo.

Bogen indeholder desuden den overordnede historie om de danske frivillige, herunder om flere af de menneskeskæbner, der blev præget af det barske soldaterliv. Af de 2.500 danskere, der gjorde tjeneste som englandsfrivillige, blev en del dræbt eller lemlæstet.

Bogen "Dansk soldat i britisk tjeneste" er udsendt på Forlaget Vældgungerne.

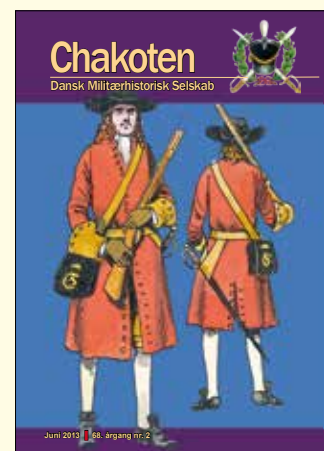

Bogen Dansk soldat i britisk tjeneste indeholder også navne og data på en stor del af de danske frivillige.

Chakoten

INDHOLD

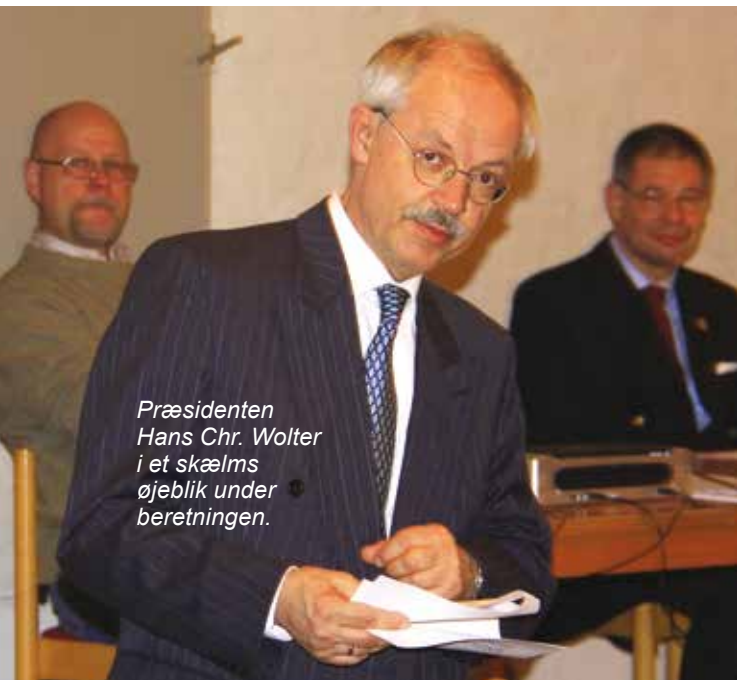
- 2** Cort Adeler Selskabet.
- 3** Dansk Soldat i britisk tjeneste.
- 4** Generalforsamlingen 2013.
- 5** Siden sidst: Hellenistiske og danske uniformer.
- 6** Mindeord om Elith Hald.
- 7** Anlæg fra den kolde krig bevares.
- 8** Kjeld Hald Galster: The Battle of the Boyne, 1. juli 1690.
- 14** Warmi Hansen: Rekruttdage på Bagsværd Fort.
- 18** Warmi Hansen: Bagsværd Fort - En spionhistorie.
- 19** Nye bøger.
- 20** Ivan M.C.S. Elsmark: Franske feltfaner i napoleontiden.
- 26** Mødekalender 2013.

Forsiden.

Garden til Fods. 1660-1695 var garden iført røde kjoler (Vaupell). Tegnet af Chr. Würgler Hansen efter Claus á Moinichens billeder fra Skånske krig 1675-1679. Læs Kjeld Hald Galsters artikel side 8.

Generalforsamlingen den 3. april 2013

*Præsidenten
Hans Chr. Wolter
i et skælms
øjeblik under
beretningen.*

*Kassereren Inge
Hansen med
regnskabet, som
blev godkendt.*

fordret til at ændre regnskabsopstillingen til næste år. Der regnes med et driftsun-
derskud i 2013, idet bestyrelsen budgette-
rer med anskaffelser til layout program
og hjemmesideprogram.

Regnskabet blev herefter godkendt.
Kontingentbeløbet blev fastsat uændret.
Ingen indkomne forslag.

Til bestyrelsen blev Hans Chr. Wolter
genvalgt som præsident.

Bestyrelsesmedlemmerne Christian
Raun, Claus Mogensen, Inge Hansen,
Henrik Denman og Aksel Willumsen
blev alle genvalgt.

Suppleanterne Bert Hansen og Finn
Thorsen Hansen ligeledes genvalgt.

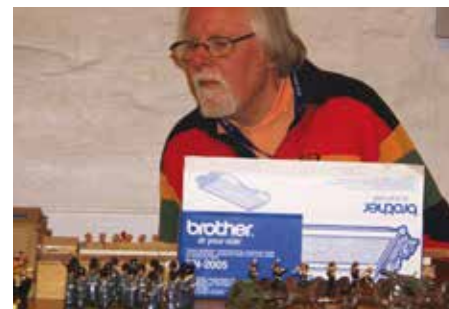
Som revisor valgtes Ole Thureholm
og som suppleant Steen Jensen.

Under punktet eventuelt blev hjemme-
siden debatteret og bestyrelsen kunne
meddele at alt blev gjort for hurtigt at
få siden til at køre igen.

Der arbejdes på at skabe en udstilling
med tema 1813 til efteråret og der er søgt
fondsstøtte til vores ekstrainummer af
Chakoten.

Vores mangeårige annoncør Model og
Hobby lukker til juni. Der er reception i
butikken den 4. maj.

Generalforsamlingen blev herefter af-
sluttet og dirigenten takkede for god ro
og orden. BH.

*Finn Thorsen Hansen er i spendere-
humør, men købe - købe ikke.*

Forinden generalforsamlingen
havde flere medlemmer stillet ting
og bøger til salg og mange emner
skiftede også ejerskab. Efter gene-
ralforsamlingen var der et omfattende
anvisningssalg, der gav en god indtægt
til Selskabet.

Generalforsamlingen startede kl. 19.30
og 35 medlemmer var mødt op. Præsiden-
ten holdt en kort tale om Elith Hald, der
for kort tid siden var gået bort. Forsamlin-
gen mindedes ham med en kort stilhed.

Herefter blev Ole Thureholm valgt til
dirigent og han fastslog, at generalforsam-
lingen var lovligt indvarslet og beslut-
ningsdygtig. Præsidenten fik ordet og
meddelte at beretningen allerede var ud-
sendt sammen med indkaldelsen i marts-
nummeret og ville herudover kun kom-
mentere enkelte temaer. Der var et lille
plus i medlemstilgangen, så vi måtte gerne
alle invitere flere til at blive medlem. Det
3. nummer af Chakoten er planlagt til at
handle om den danske tilslutning med et
hjelpekorps til Napoleon i 1813.

Redaktøren og hans hjælpere blev takket
for deres frivillige engagement i bladud-
givelsen. Desværre har Selskabet ikke
et samlet sted til at opbevare alle sine
foreningsting. De står derfor fortsat hos
forskellige medlemmer og en inventarliste
med beskrivelse og adresse var derfor
skrevet og runddelt til bestyrelsen. Hvis
nogen kan afhjælpe dette, hører bestyrel-
sen gerne om det. Vores månedlige møder
var pænt besøgt.

Efter nedbrud af vores hjemmeside
arbejdes der intenst på at få den op at stå

igen. Finn Hillmose blev rost og fik 3
flasker vin som tak for at forsøge at gen-
oprette siden. Foreningen har modtaget
en fane fra Danmarkssamfundet og ved
enkelte lejligheder har vi også vist den
frem.

Beretningen blev godkendt.

Uændret kontingent

Under regnskab berettede kassereren
at Selskabet havde en afgang og tilgang
på 15 medlemmer, hvilket gerne skulle
ændres til en positiv tilgang. Portofaktu-
reringen fra trykkeriet vedr. udsendelse
af Chakotens december udgave var sat for
højt, den er nu rettet til det korrekte beløb.

Fra salen blev der fra flere medlemmer
anmodet om at regnskabsopstillingen
blev ændret, så beløbet på overskud eller
underskud tydeligere fremgik. Ledsaget af
ord fra revisor blev bestyrelsen således op-

*Der lyttes
opmærksomt til
præsidentens
beretningen.*

Bert fortæller om den danske hærs uniformer frem mod 1. verdenskrig.

Danske uniformer omkring 1. verdenskrig

■ Ved maj måneds velbesøgte medlemsmøde causerede Bert Hansen om ”Danske militære uniformer i perioden omkring 1. verdenskrig – 1914 til 1918”. Vi var i kyndige hænder, for Bert har en fantastisk stor viden om danske militæruniformer og har skrevet bøger og artikler om emnet, bl.a. standardværket ”Danske uniformer 1910-1920” i to bind.

Han trak linjerne i de danske militæruniformer tilbage til midt i 1800-tallet, hvor uniformerne kom til at bestå af mørkeblå våbenfrakke og lyseblå bukser. I 1903 blev der dog indført en grågrøn enhedsuniform. Danske officerer havde i udlandet erfaret, at krig blev ført på en ny måde med mindre enheder, der bevægede sig i felten, og det stillede krav til nye uniformer. Uniformen blev

fra mange sider opfattet som anvendelig i felten, selv om man dog opdagede, at den gav genskin fra lyskastere. Der opstod desværre samtidigt en større diskussion om, hvordan gallauniformen nu skulle se ud. Her stoppede enigheden, og i 1906 forlod man tanken om den grågrønne uniform og gik tilbage til det gamle uniformssystem. Livgarden, der jo havde en gallauniform, fik så den grågrønne uniform som feltuniform. I 1916 blev en lysegrå uniform indført, der dog kun skulle bruges af soldater i felten.

Bert gav i ord og billeder (flot power point spræsentation) mange oplysninger om detaljer ved uniformeringen og om de mange muligheder for samlere af uniformer og uniformsdele.

H.D.

Norsk militærhistorisk tidsskrift

■ De to nordmænd, Heine Wang, som er uddannet jurist, og Per Erik Olsen, der er uddannet historiker, er redaktørerne af tidsskriftet ”MilitærHistorie”, der udkommer med seks numre om året. De to udgivere står bag Ares Forlag i Skallestad, som udgiver og producerer det ambitiøse tidsskrift.

Udgiverne vil dække militærhistorie til lands, til vands og i luften, ligesom de præsenterer artikler om strategi, taktik og krigskunst. Målsætningen er at dække militærhistorien fra antikken og frem til i dag, og de lægger desuden vægt på at have andre tilgange til emnet, f.eks. med specialiserede om modelhobby og om militaria.

Tidsskriftet udkom først i 2008 og kan i dag købes i en række kiosker i Danmark. I det nyeste nummer handler hovedartiklen om luftslaget over Kuban i Kaukasus 1943. Andre artikler handler om krig på skinner, Den sorte legion og belejringen af Trondheim 1657-58.

Interesserede kan gå på opdagelse på hjemmesiden www.mht.no.

H.D.

Hellenistiske hæres uniformering, våben og udrustning

■ Onsdag den 6. marts fortalte Rasmus Wichmann om de særlige forhold, man skal være opmærksom på, når man maler uniformer og udstyr til hellenistiske hære fra perioden 4. til 1. århundrede f.Kr. Vi er tilbage i Alexander den Stores, og især diadokernes og epigonernes tid.

Der var tale om store imperier med en græsk overklasse bl.a. Ptolemæer-riget og Seleukide-riget, som på det nærmeste bekrigede hinanden uden ophør i 300 år. Der var som hovedregel tale om feltslag, således at man undgik at ødelægge byerne, som blev betragtet som vinderens præmie.

Hellenernes infanteri anvendte som hovedvåben i perioden 325-168 f.Kr. infanterilanser, som var op til 4 meter lange. Men i slaget ved Pydna i 168 f.kr. under den 3. Makedoniske krig vandt romerne en afgørende sejr over Makedonien, som blev indlemmet i Romeriget. Romerne brugte som hovedvåben et kort sværd, som dannede skole i efterfølgende krige. Lanser sårede og gjorde den ramte ukampdygtig, medens sværdet var skabt til at dræbe.

I øvrigt gælder det for våben, udstyr og uniformering, at billedmaterialet er meget svagt for perioden. Der er ingen militære illustrationer, så man må ty til fund af gamle statuer bl.a. af samtidige guder samt begravelsessteler og krukker. Her er museums katalogerne fra Glyptoteket en god kilde. Her kan man danne sig indtryk af sværd, skjolde, hjelme og beklædning. Udover de nævnte kilder har arkæologerne også fundet mosaikker og bronzehjelme. Når det drejer sig om farver på materialet, skal man imidlertid have for øje, at de er over 2000 år gamle og kan have ændret kulør i den forløbne tid. Så man må belave sig på en god del gætterier, hvis man går i gang med at opstille en hellenistisk hær.

Rasmus Wichmann har fremstillet en 2 siders bibliografi over kilder, der kan anvendes ved rekonstruktion af hellenistiske hærstyrker. Her peger han bl.a. på bogen Hellenistic Infantry Reform in the 160's BC af Sekunda, Nicholas. Denne kan beses i antiksamlings bibliotek på Nationalmuseet. Desuden

indeholder bibliografien to danske kilder i form af henholdsvis Tage Larsens oversættelse af græske papyrusdokumenter fra ptolemæertiden, udgivet af Selskabet til historiske kildekrifters oversættelse, samt P. F. Suhms bog: ”De gamles krigs-skole”. Sidstnævnte kan læses på læsesalen i Forsvarets Bibliotek i Kastellet. Endelig har der været bragt to artikler med relevans til emnet i Chakoten: William McFetrichs artikel om krigsefanter i juniudgaven 2009 samt Rasmus Wichmanns artikel om den Ptolemæiske hær under de syriske krige 274-168 f.kr. i septemberudgaven 2011. I sidstnævnte artikel er det forsøgt på basis af fund at tegne og farvelægge tropper fra de gamle hellenistiske hære. Et betydeligt kildemateriale er således indenfor rækkevidde. Bliver du mere inspireret og får lyst til at studere bibliografien over kilderne, er du velkommen til at kontakte Rasmus Wichmann på e-mailadressen: rasmushistoriker@gmail.com.

CM

Mindeord Elith Hald

Selskabet har mistet Elith Hald, der på alle måder var så værdsat, og som med sine prægtige menneskelige egenskaber løbende tilførte så meget positivt til Selskabet.

Før Hald indtrådte i Selskabet, blev han uddannet som gravør, hvor han fik udmærkelse. Faget døde ud som så mange andre, hvorefter han gennemløb en soldatertid, der givetvis har medvirket til, at vi oplevede ham som den altid ranke og ordholdne person, der stille og venligt færdedes iblandt os.

Hald var blevet indkaldt til 1. Regiment (Danske Livregiment) i Høvelte, hvor han gennemførte sin rekrutuddannelse og blev udtaget til befalingsmandsskole. Fra denne vendte han tilbage til regimentet og blev fastansat som sergent. Da Flyvevåbenet blev en selvstændig våbenart i 1950/51, og der skulle oprettes bevogtningseskadriller ved flyvestationerne, fik han sin stilling ved flyvevåbenets jordforsvar og rekrutuddannelse i infanterilinjens. Senere indgik Hald i bevogtningseskadrillen ved Værløse Flyvestation, hvor han bl.a. havde med militærpolitiets hundetjeneste at gøre, og hvor han afsluttede sin militære løbebane som oversergent/seniorsergent.

Eliths rolle

Da Selskabet stod over for den første Befæstningsdag, kom Elith og udfyldte sin rolle som ”Sikringsstyrkens” sergent fuldt og helt; han virkede godt nok sidst på dagen lidt træt, men da var han jo også over de 80 år! På det første almindelige medlemsmøde efterfølgende fortalte Hald om Befæstningsdagen, at han og fru var returneret fra ferie, godt forsinket med flyet. De havde været hjemme kl. 02.00 om natten; så han ville ikke i seng, da han havde lovet at være på ”Volden” kl. 7.30 den næste dag – den gamle militærmands pligtfølelse fornægtede sig ikke!

I Selskabet var Halds glæde ved kvalitetsfigurer betydelig og vedholdende gennem de mange år. Ikke blot produce-

30. januar 1928
– 14. marts 2013

Foto: Finn Hillmose

rede Hald løbende og hjemtog velfortjent talrige præmier fra mange af vore figurkonkurrencer - han var også så åben og lærte beredvilligt fra sig – også ud fra sin gravørkunnen.

Hald udviklede sig til en usædvanlig dygtig figurbemaler. Hans interesse strakte sig fra egypterne til 2. Verdenskrig. Den ene smukke figur efter den anden kom til verden. De fleste af os husker hans egyptiske stridsvogn med en detaljering i bemalingen, som kom den direkte ud fra Tut Ankh Amons grav.

Præcis på alle felter

Hald var disciplineret og præcis på alle felter. Det fornægtede sig ikke, når man havde en aftale med ham. Han kom på aftalt sted og til aftalt tid – altid. Omhuen gjaldt også hans figurarbejde. Alt havde sin plads og var nummere-

Hald udviklede sig til en usædvanlig dygtig figurbemaler. Hans interesse strakte sig fra egypterne til 2. Verdenskrig. Den ene smukke figur efter den anden kom til verden.

ret. Kunne man ikke få kasser med det tilstrækkelige antal og størrelse rum, lavede Hald dem selv i pap. Som hans familie har fortalt: Elith elskede at bygge papæsker.

Han var utrolig venlig – og omsorgsfuld. Der faldt altid en venlig bemærkning, et smil og et fast håndtryk eller et klap på skulderen. Man kunne regne med Hald, når der skulle stilles op til udstilling. Man kunne i det hele taget altid regne med Hald.

Alt dette gav os en Elith Hald, der gjorde Selskabet til et så hyggeligt sted at komme. Halds store udstråling må vi nu savne – lad den være os til inspiration!

Elith Hald efterlader Grethe og børnene Carsten og Gitte.

Christian Raun, Warmi Hansen,
Hans Chr. Wolter

Figurfoto:
Christian
Raun

Anlæg fra den kolde krig bevares

NATOs hovedkvarter i Finderup.

Kulturstyrelsen har udpeget 25 koldkrigsfortællinger, der rummer interessante anlæg og tegner væsentlige historier om forsvaret og den civile beskyttelse under den kolde krig.

De 25 fortællinger indeholder blandt andet bunkers, depoter, tårne, radarer, kaserner, øvelsesterræn, flyve- og flådestationer. Mange anlæg har tidligere været hemmelige, camouflerede og utilgængelige. Der er alt fra brutal betonarkitektur, til sindrige stålkonstruktioner og elementære elementbyggerier.

Efter den kolde krigs endelige afslutning i 1991 er mange bygninger og anlæg blevet overflødige, og der er sket store forandringer af det militære beredskab og den civile beskyttelse.

Kulturstyrelsen har derfor vurderet, at der var hastende behov for at udpege nogle karakteristiske anlæg, der fortæller om totalforsvaret og de mange mærkværdige funktioner, som kendetegnede totalforsvaret under den kolde krig.

De udpegede anlæg er ikke fredede. Kulturstyrelsen vil de kommende år samarbejde med ejerne, kommunerne og de lokale museer for at sætte fokus på de kulturhistoriske, arkitektoniske og miljømæssige værdier og diskutere mulighederne for bevaring gennem f.eks. kulturmiljøarbejde, lokalplanlægning, genanvendelse, adgang og formidling.

Totalforsvar af Danmark

Under den kolde krig opbyggede staten et komplekst totalforsvar, som havde kriseplaner for alle samfundets nøglefunktioner. Det var et kolossalt militært og civilt beredskab, hvor flyvevåbnet, søværnet, hæren, NATO, hjemmehæren, civilforsvaret, politiet og de civile myndigheder havde hver deres opgaver.

I fredstid blev kommandovejene øvet utallige gange, så man var sikker på, at totalforsvarsplanerne var realistiske og

Flådens leje i København er ikke nævnt som koldkrigsområde, men var koldkrigsområde, og er i dag et besøg værd.

tog højde for alle indbyggere. Landet skulle forsvares, reserven mobiliseres og borgerne beskyttes.

Udpegningen tager udgangspunkt i ca. 1.400 statslige og statsstøttede anlæg fra den kolde krig, som tilsammen udgør op mod 18.000 bygninger. Arbejdet bygger på eksisterende viden og afspejler det nuværende forskningsniveau. Anlæggenes konstruktion og arkitektur har tydeligvis ikke været nøjere undersøgt i den hidtidige koldkrigsforskning, som mere har beskæftiget sig med politisk-diplomatiske problemstillinger, græsrodsbevægelser og biografiske fortællinger.

Mere viden søges

Kulturstyrelsen savner derfor meget viden, som kan understøtte forståelsen af anlæg i alle dele af totalforsvaret. Det betyder blandt andet, at det lokale civile område ikke er særlig godt belyst og repræsenteret i udpegningen.

Det er håbet, at historien om Den kolde krig og anlæggene kan give borgerne større forståelse for den lokale kulturarv. De 25 koldkrigsområder har også stort turistpotentiale. Både i EU og omkring Østersøen er der initiativer i gang for at fremme koldkrigsturismen.

H.D.

25 koldkrigsområder

- Flådestation Frederikshavn
- Våbenarsenalet i Elling
- Brændstofforsyningen ved Gadholt og Understed
- Regeringsanlægget i Rold Skov
- NATOs hovedkvarter i Finderup
- Forsvaret hovedkvarterer i Karup og Aarhus
- Militærnægterlejren i Kompedal
- NATOs støttedepoter i Klosterheden, Jerup og Esbjerg
- Hjemmehærskolen i Nymindesgab
- Øvelsesterrænet ved Oksebøl
- Flyvestation Skrydstrup
- Kommunale kommandocentraler i Odense, Skanderborg og Hadsund
- Langelandsfort og overvågningen af Storebælt
- Depotområdet ved Jyderup
- Antvorskov Kaserne
- Civilforsvarets kaserne i Næstved
- Luftrumsovervågning ved Stensved og Skovhuse
- Luftmeldeposter på Vestsjælland med varslingscentral i Nykøbing F.
- Stevnsfort og overvågningen af Øresund

Stevnsfort.

- Københavns luftforsvar ved Sigerlsev og Ejbybro
- Storkøbenhavns civile beredskab
- Sjølsmark Kaserne
- Civilforsvarets mobiliseringsdepot i Esbønderup
- Efterretningsvæsenets lytteposter ved Dueodde og Sandagergård
- Bornholms Værn

Ved Slaget ved Boyne i Nordirland, som fik afgørende betydning for den britiske trones fremtid, deltog et korps fra den dansk-norske kong Christian 5.'s hær. Slaget gennemgås her i detaljer.

Af Kjeld Hald Galster

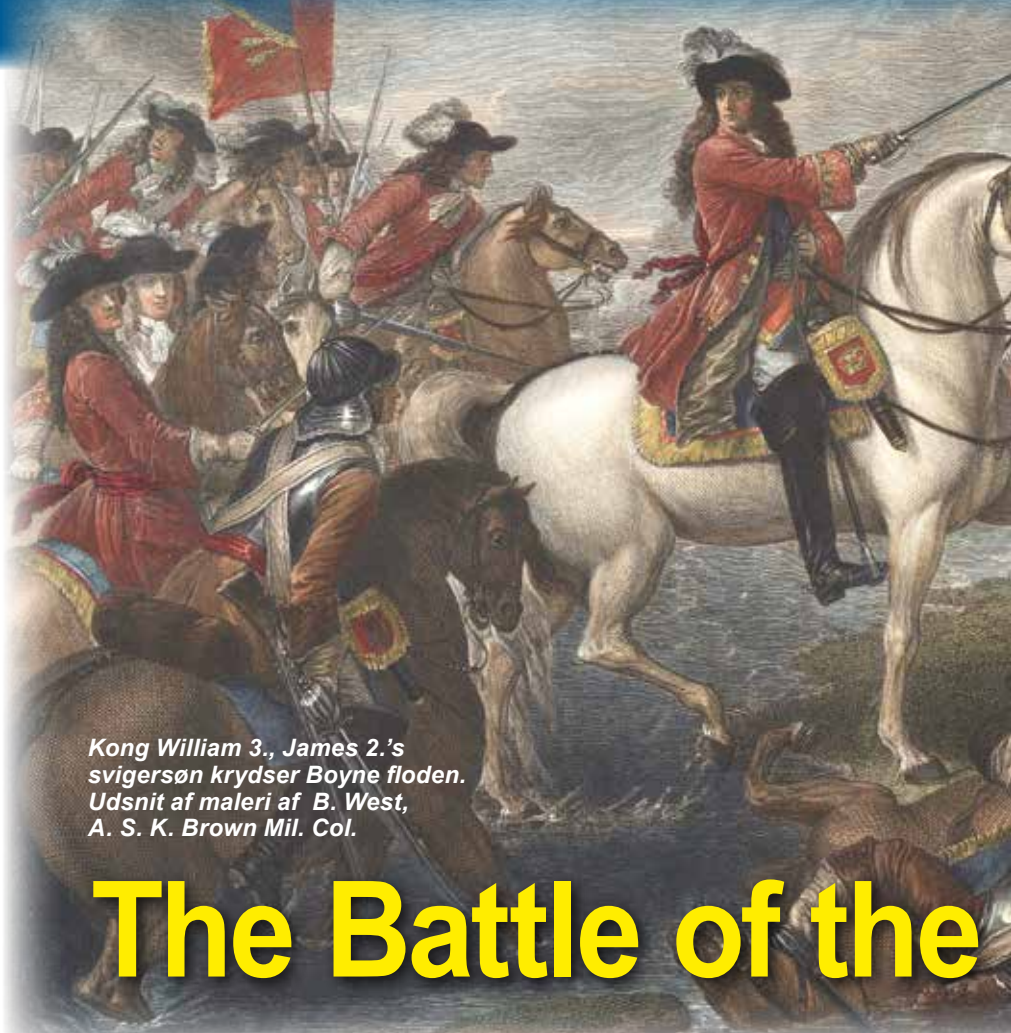
Enhver med militær baggrund og sikkert også de fleste andre militærhistorisk interesserede kender krigsteoretikeren Carl von Clausewitz' idé om, at forsvaret er den stærkere kampform, selvom det kun er ved angrebsvise operationer at der opnås "positive" resultater. Er den forsvarende part anbragt i velforberedte stillinger, vil det kræve enten betydelig overraskelse eller overlegenhed mindst i forholdet 3:1 for at et angreb skal lykkes. Hvis man dertil lægger, at angrebet skal ske i umiddelbar forlængelse af passage af en betydelig vandhindring, vokser kravene til angriberen.

Netop sådanne udfordringer stod den danske generalløjtnant Ferdinand Wilhelm hertug af Württemberg-Neustadt overfor om morgenen den 1. juli 1690 (gammel kalender, 10. juli efter den nye).

Hertugens styrke var en del af den britiske konges, William III's ekspeditionskorps på ca. 37.000 mand, som var beskæftiget med at nedkæmpe den detroniserede konge, James II, og dennes fransk-irske hær. Danmark havde mod passende betaling udlejet ca. en femtedel af hæren, 6.000 mand infanteri og 1.000 mand kavaleri, som støtte til denne aktivitet, og de stod denne morgen opstillet bag bakkedraget ved Tullyallen, nord for floden Boyne, klar til at angribe.

Kong James' jacobitter, formentlig omkring 26.000, stod opstillet syd for floden mellem byen Drogheda og slugten

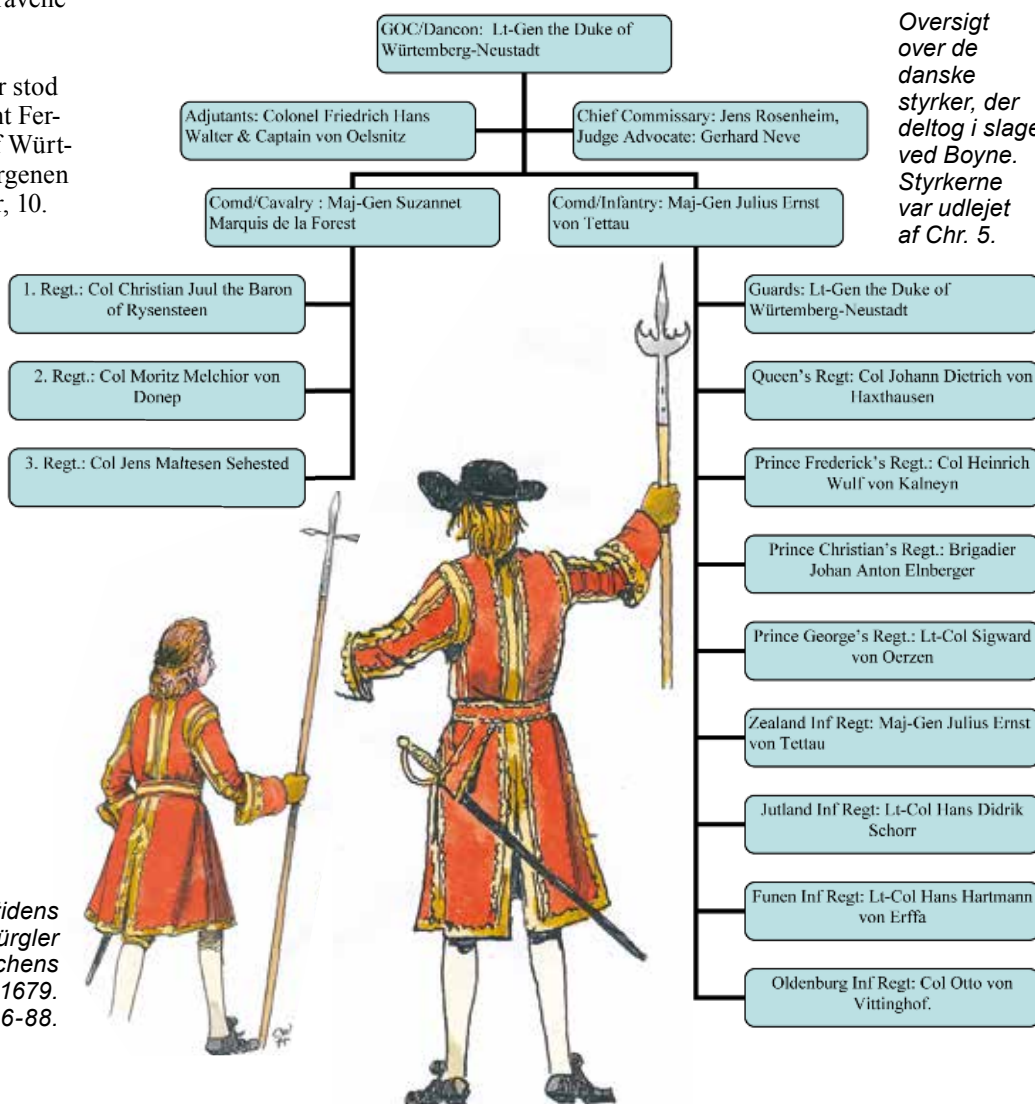
Danske infanteriofficerer i tidens uniformering. Tegnet af Chr. Würgler Hansen efter Claus á Moinichens billeder fra Skånske krig 1675-1679. Billederne er malet 1686-88.

Kong William 3., James 2.'s svingersøn krydser Boyne floden. Udsnit af maleri af B. West, A. S. K. Brown Mil. Col.

The Battle of the

Oversigt over de danske styrker, der deltog i slaget ved Boyne. Styrkerne var udlejet af Chr. 5.

Boyne, 1. juli 1690

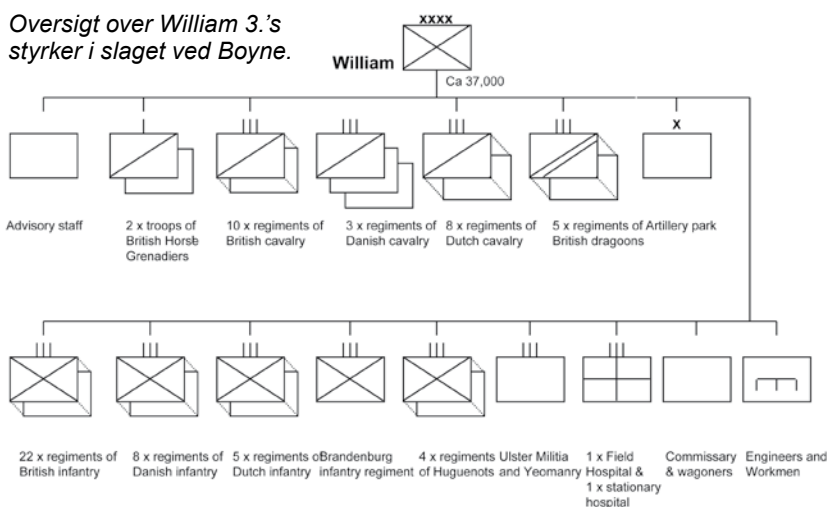
*James 2.
1633-1701.
Konge i
perioden
1685-1689.
Den sidste
katolske
konge i
England.*

*William 3.
1650-1702.
Konge i
perioden
1689-1702.
Han regerede
i fælleskab
med sin
dronning,
Mary 2., som
var datter af
James 2.*

Coalition Organisation

Oversigt over William 3.'s styrker i slaget ved Boyne.

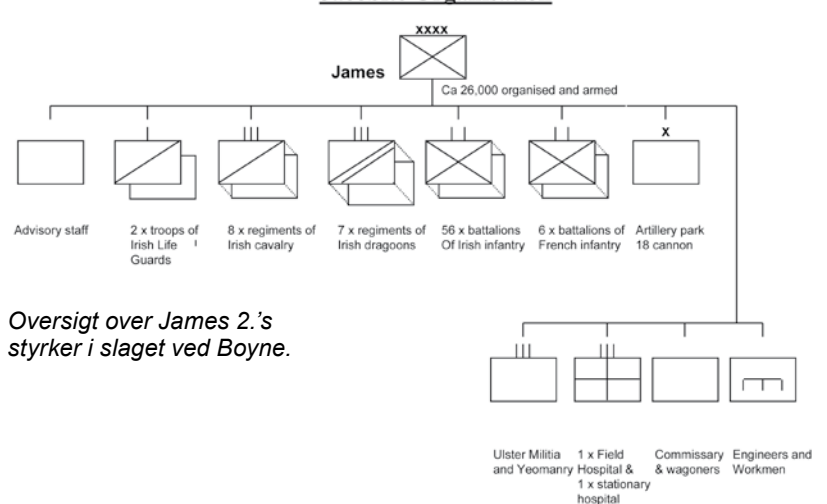
Roughgrange med tyngde om landsbyen Old-bridge. Otte eskadroner dragoner under Sir Níall O'Neill udgjorde den vestlige flankesikring.

Angreb ved Rosnaree

Klokken fire om morgenen sendte Kong William generalmajor, grev Meinhard Schomberg i spidsen for 4.000 kavalerister og 3.000 infanterister samt tre dragonregimenter af sted i en langt udgående vestlig bevægelse for at passere floden ved vadestedet omkring Rosnaree med henblik på derefter at angribe jacobitterne i flanken. Der var ganske vist en bro ved Slane længere mod vest, men Schombergs efterretninger angav den som ødelagt.

Solopgang var kl. ca. 5, men der lå en tyk tåge, som styrken meget bekvemt kunne udnytte til at bevæge sig i skjul for Sir Níall's dragoner. Kl. 8 påbegyndtes passagen af floden. Første bølge i angrebet udgjordes af 100 beredne grenaderer samt dragoner. Sir Níall's dragoner kæmpede bravt, indledningsvis afsiddet, som jo var dragoners normale kamprutine på den tid. Men senere, da slaget udviklede til ugunst for jacobitterne, har de måttet sidde op og kæmpe fra hesteryg under deres tilbagetrækning, som skete med betydelige tab. O'Neill var blandt de 50 faldne.

Jacobite Organisation

Oversigt over James 2.'s styrker i slaget ved Boyne.

General Schombergs heldigt gennemførte overgang og angreb mod Kong James' flanke truede alvorligt jacobitternes eneste tilbagegangsvej mod Dublin via overgangen ved Duleek. På anbefaling fra sin franske rådgiver, Lauzun, havde James derfor hurtigt flyttet sine mest erfarne tropper, en fransk brigade, og seks ►

The Battle of the Boyne, 1. juli 1690

sekspundige feltkanoner mod bakke- dragene ved Roughgrange og derved udtyndet styrken i sit centrum ved Oldbridge. Williams styrker var talmæssigt ikke tilstrækkeligt overlegne til en så krævende operation som angreb over en vandhindring, så han havde brug for en betydelig grad af overraskelse. Dertil tjente Schombergs vildledningsmanøvre. Kl. 9.30 var hans brohoved veletableret og for at følge sin succes op sendte han sin adjutant til Williams hovedkvarter for at anmode om øjeblikkelig forstærkning. William afsendte generaløjntant Douglas med en kavaleribrigade i håbet om at afskære jacobitterne tilbagegangsvejen.

Men såvel Gillinstown Mose som Roughgrange-slugten var uforudsete besværligheder, der nedsatte Schombergs angrebstempo.

Roughgrange-slugten var impassabel for kavaleri så en hurtig og overraskende britisk fremrykning den vej var udelukket, men det var – i sagens natur – et jacobitisk modangreb også. Som sagerne stod, kunne James ikke holde terrænet i vest, men Schomberg blev sinket tilstrækkeligt til at de fransk-irske styrker kunne trække sig tilbage og sikre vejen til Duleek, hvor det eneste overgangssted på tilbagegangsvejen over floden Nanny befandt sig.

Hovedangrebet

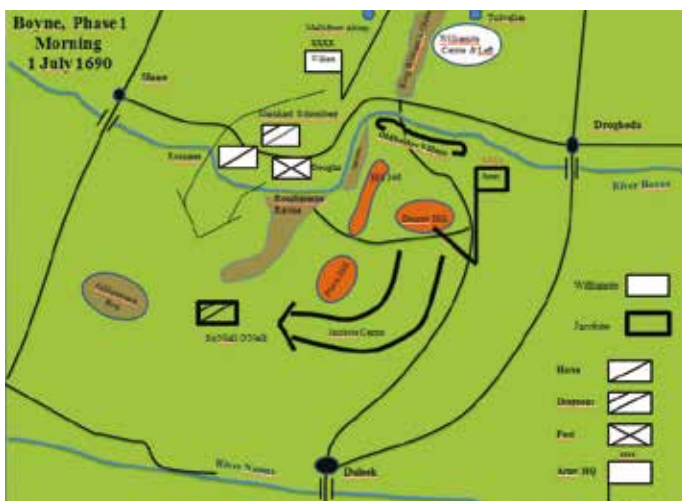
Så snart der var grund til at tro, at Schombergs brohoved var sikret, besluttede William sig for at iværksætte hovedangrebet i Oldbridge-sektoren.

I denne sektor øver tidevandet er vis indflydelse, og det optimale tidspunkt for passage var omkring kl. 10 formiddag, hvor der var lavest ebbe. De tilbagevæ-

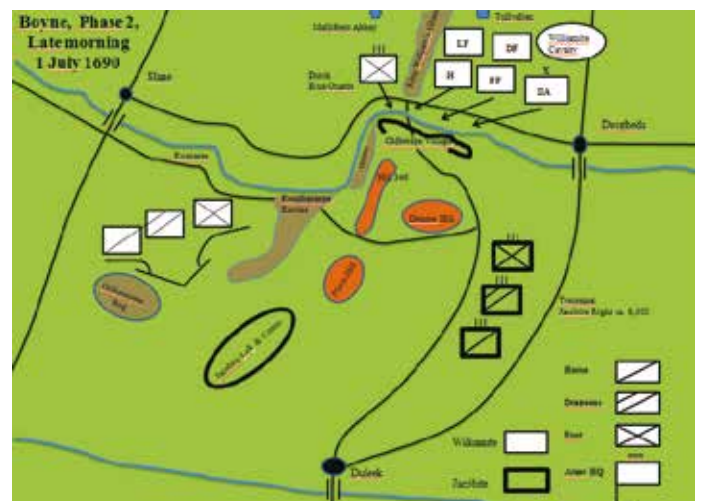
Kong Williams artilleri beskyder jacobitterne på den modsatte side af Boynefloden, medens hans styrker forcerer floden. Maleri af Jan Wyck.

rende jacobitiske styrker i denne sektor var to infanteriregimenter og et batteri feltkanoner. Dertil kom den østlige flankesikring bestående af tre kavaleriregimenter og to eskadroner af Kong James' Livgarde, alt under kommando af James' Lord Lieutenant Richard Talbot greve Tyrconnel. Endelig var der en reserve på syv infanteriregimenter på sydskråningen af Donore Hill 150 meter syd for Boyne. I alt stod ca. 5.500 jacobitter overfor Williams angrebsstyrke på omkring 15.000.

Efter to timers ildforberedelse rykkede Williams højre fløj af infanteri frem i fire kolonner mod Oldbridge, mens kavaleri og dragoner koncentreredes på den venstre (østlige) fløj mod Drybridge.

1. fase af slaget ved Boyne om morgenen den 1. juli, hvor M. Schomberg omgår jacobinerhæren ved vadestedet over Boyne-floden omkring Rosnaree.

2. fase af slaget ved Boyne om formiddagen, hvor William 3.'s styrker krydser Boyne-floden.

Dansk rytterofficer i tidens uniformering. Tegnet af Chr. Würglér Hansen efter Claus á Moinichens billeder fra Skånske krig 1675-1679. Billederne er malet 1686-88.

Dansk rytterofficer i tidens uniformering. Tegnet af Chr. Würglér Hansen efter Claus á Moinichens billeder fra Skånske krig 1675-1679. Billederne er malet 1686-88.

Dansk rytter i tidens uniformering. Tegnet af Chr. Würglér Hansen efter Claus á Moinichens billeder fra Skånske krig 1675-1679. Billederne er malet 1686-88.

I alt skulle passagen af Boyne og det efterfølgende angreb foregå over en blot to kilometer bred front.

Infanteriet var under marskal hertugen af Schombergs kommando. Kavaleriet direkte under kongens personlige føring.

På infanteridelens højre fløj befandt sig de tre bataljoner af den Nederlandske Blå Garde under generalmajor greve Solms-Braunfels, som rykkede frem i skjul af slugten King Williams Glen direkte mod Oldbridge-vadestedet.

Den næste kolonne nedad floden var to Huguenot-regimenter (H) and oberst Thomas St John's Londonderry Foot (LF), der gik over via Grove Island. Derefter fulgte en kolonne indeholdende Sir John Hanmer's English Foot (EF) og greve Nassau's nederland-

ske infanteri (DF), der krydsede via Yellow Island, og endelig den danske Livgarde, en dansk eskadron, og de danske infantri-regimenter, der forcerede vandløbet som infanteriets yderste venstre under Württtembergs personlige anførsel. Disse passerede ned over det svagt skrånede terræn fra Tullyallen-området

Situationen bliver kaotisk

Den nederlandske garde nåede vandet kl. 10:15 formiddag og blev taget under beskydning midt i floden af Clanrickarde's regiments irske geværskyt-

ter på den anden bred. Ikke desto mindre var tabene kun 150 mand, og så snart de resterende var i land, gik de i stilling og optog ildkampen. Hollænderne havde ganske vist ingen spanske ryttere til at beskytte sig mod modstanderens kavaleri, men de var bevæbnet med flintlåsmusketter og bajonetter. De

havde held til at drive irerne ud af Oldbridge ved kamp fra hus til hus, men efter kort tid måtte de dog se sig truet af den irske fodgardes resolute modangreb. På dette tidspunkt kom dog Londonderry og Huguenot bataljonerne op på bredden, sluttede op til den nederlandske garde og lukkede derved den indtil da åbne venstre flanke.

Jacobitterne indsatte nu reservekavaleriet, og selvom de britiske styrker formåede at holde deres brohoved, var situationen dog begyndende kaotisk. Dette så hertugen af Schomberg, og red over floden for at få redet trådene ud.

Duke Schomberg, perceiving Disorder, and that the French Protestants were expos'd without Commander, immediately passed the River in order to head them; and did it with so much hurry that he would not be persuaded by Mons. Foubert, one of his Aides-de-Camp to put on his Armour.

Så snart han var ovre, blev ►

Musketer fra William 3.'s egen elite garde, Den Nederlandske Garde til Fods. Mange af garderne var katolikker. Tegnet af Preben Kannik. Alverdens uniformer, Politikens forlag.

3. fase af slaget ved Boyne om eftermiddagen. Williams 3.'s styrker presser jacobitterne tilbage mod Duleek.

The Battle of the Boyne, 1. juli 1690

han angrebet af fjendtligt kavaleri. Et sabelhug i halsen og to i hovedet fældede ham, og han døde kort efter.

Kort før kl. 11 satte den østligste kolonne, danskerne, sig i bevægelse. Würtemberg, der ikke alene var chef for det danske kontingent men tillige chef for Livgarden, ledede angrebet i spidsen for sit regiment. Livgarden etablerede et indledende brohoved, hvorpå den eskadron, som var blevet hos danskerne (de øvrige var en del af kongens kavalerikolonne), førtes over for at jage fjenderne tilbage over Donore Hill og derved hindre dem i fortsat beskydning direkte mod brohovedet. Denne manøvre var dog både for dristig og utilstrækkeligt støttet, så det danske kavaleri blev slået tilbage af hertugen af Berwick. Ikke desto mindre befæstede Würtemberg sit brohoved og kunne snart yde støtte til naboerne til højre, huguenotterne samt de engelske og nederlandske infanteriregimenter.

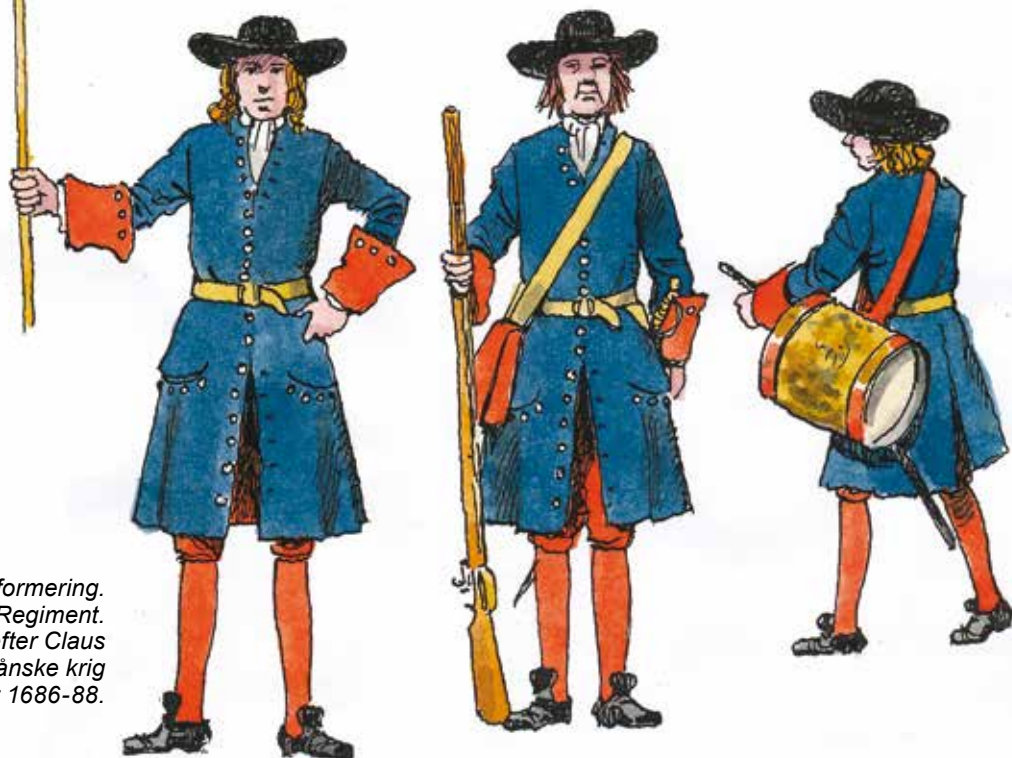
Bortset fra den eskadron, som støttede infanteriets overgang over Boyne, var de tre danske kavaleriregimenter under generalmajor Frederic Henri Suzanet marquis de la Forest en del af den

kolonne af beredne styrker, som kongen holdt klar til at angribe over floden ved Drybridge på den yderste venstre fløj, når tiden var inde.

Slaget ved Boyne

I sagens natur var det selve overgangen over Boyne, der var operationens vanskeligste del. Sikring af styrkerne under passagen var problemfyldt, så længe der ikke var etableret passende store brohoveder, der kunne holde fjendens direkte

skydende våben uden for effektiv rækkevidde. Så længe styrkerne befandt sig i vandet var de sårbare over for fjendtlig beskydning med håndvåben, og når de nåede bredden, var der en stejl skrænt, der skulle forceres. Men det lykkedes for den danske kolonne. Gardens grenaderkompagni fungerede som stødtrop og stormede de fjendtlige stillinger med sabler, granatkastere og håndgranater. Desuden støttedes overgangen med artilleri fra stillinger på

Danske infanterister i tidens uniformering. Muligvis Prins Frederiks Regiment. Tegnet af Chr. Würgler Hansen efter Claus å Moinichens billeder fra Skånske krig 1675-1679. Billederne er malet 1686-88.

Slagscene af nærkamp mellem rytteri under slaget. Malet af Jan van Huchtenburg.

Garden til Fods. 1660-1695 var garden iført røde kjoler (Vaupell). Tegnet af Chr. Würgler Hansen efter Claus á Moinichens billeder fra Skånske krig 1675-1679. Billederne er malet 1686-88.

affaldet af bakken mellem Tullyallen og floden. Så snart de danske tropper var i land på flodens sydlige bred, befæstedes brohovedet med spanske ryttere som værn mod det fjendtlige kavaleri. Jacobitterne havde ikke længere deres feltartilleri i Oldbridge-sektoren, så ryttere og fodfolk måtte klare sig alene, hvad de i vid udstrækning gjorde overraskende godt. Dongan's og Clare's dragonregimenter angreb den danske Livgarde og havde held til at holde et af kompagnierne nede så effektivt, at deres indsats efterfølgende blev rost af Würtemberg. Som kampene skred frem og intensivredes, viste jacobitterne både mod og taktisk snilde, men trods deres gentagne angreb kunne de intet stille op over for

den danske styrke, der var udrustet med den allernyeste våbenteknologi: flintlåsgeværer, granatkastere, bajonetter og spanske ryttere.

Så snart brohovedet var etableret og sikret mod direkte beskydning, sendtes de øvrige regimente over Boyne, ligesom Brigadier de la Méllonières franske og Cutts nederlandske tropper tilgik som forstærkning.

Omkring middagstid indsatte Kong William 22 eskadroner kavaleri og ni eskadroner dragoner længere øst på. Kongen var blevet informeret om hertugen af Schombergs død og erkendte den potentielle fare for troppernes kampmoral. Som modtræk iværksatte han derfor nu det afgørende angreb med kavaleri og dragoner på hovedstyrkens venstre fløj. Efterfølgende ville han selv sætte over og tage personlig kommando, men bundforholdene var ugunstige. Hans hest sad fast midtvejs og måtte trækkes ud.

Mens Würtemberg befæstede sit brohoved i centrum, og kavaleriet angreb og fordrev jacobitterne på den østlige fløj, indsatte Tyrconnel alt sit rådige kavaleri, ca. 1.200 ryttere. For at afvise denne trussel beordrede William generaløjntant Godard de Ginkel til at sætte over floden nærmere Drogheda med 150 ryttere fra sit nederlandske kavaleri og 246 dragoner af Sir Albert Cunyngams regiment. Dette blev dog en hård kamp, men med indsats af to feltkanoner og et detachment af dansk infanteri blev den jacobitiske modstand dog til sidst overvundet.

På dette tidspunkt var Kong James' hovedstyrke i den vestlige sektor allerede på vej tilbage mod overgangen over floden Nanny, og styrkerne om Oldbridge-Drogheda begyndte at trække sig op ad bakken mod landsbyen Donore. Her måtte de erkende at yderligere kamp ville føre til afskæring fra hovedstyrken

Kong William 3. til hest.

Noter

- 1 Kong James II's styrke betegnes Jacobites [jacobitter] efter den latinske udgave af hans navn: Jacobus.
- 2 Bemærk at kavaleri og dragoner på den tid ikke var det samme. Kavaleriet kæmpede til hest, mens dragonerne blot brugte hesten som transportmiddel men kæmpede afsiddet.
- 3 J.G. Simms, *Jacobite Ireland, 1685–91* (London: Routledge & Kegan Paul, 1969) pp 146–49; and John Childs, *The Williamite Wars in Ireland 1688–1691* (London: Hambledon Continuum, 2007), p. 217.
- 4 J.G. Simms, *War and Politics in Ireland 1649–1730* (London: The Hambledon Press, 1986), p. 108
- 5 Oldmixon, *The History of England during the Reigns of King William and Queen Mary, Queen Anne, and King George I* (London: Thomas Cox, 1735) p. 44
- 6 Story, *A True and Impartial History of the Most Material Occurrences in the Kingdom of Ireland during the Two Last Years: With the Present State of Both Armies* (London: Ric Chiswell, 1693) p. 79.
- 7 J. G. Simms, *War and Politics in Ireland 1649–1730* (London: The Hambledon Press, 1986) p. 109.
- 8 Lord Lieutenant, lejlighedsvis også betegnet som Viceroy, Tyrconnel var den, der som statholder for James havde organiseret en irsk hær forud for James tilbagevenden i 1689.
- 9 Friedrich Hermann, eller Frédéric-Armand, hertug af Schomberg, 1618–90, var fader til den tidligere nævnte general greve Schomberg.
- 10 John Childs, *The Williamite Wars in Ireland 1688–1691* (London: Hambledon Continuum, 2007), p. 218
- 11 Murtagh, *The Battle of the Boyne 1690: A Guide to the Battlefield*. (Mell: The Boyne Valley Honey Company, 2006) pp 38–47
- 12 The distribution of commands has been much debated. J.H.F. Jahn, along with Kazner (the biographer of the duke of Schomberg) tends to believe that Schomberg has held overall command with Solms and Würtemberg as his subordinate commanders of the right and left infantry columns respectively.
- 13 Ingen jacobitiske enheder havde flintlåsmusketter og bajonetter, men det havde alle danske og nederlandske enheder samt den engelske garde og dele af det britiske infanteri. Donal O'Carroll, 'Weapons and Tactics 1594–1691' i Pádraig Lenihan (ed.), *Conquest and Resistance: War in Seventeenth-Century Ireland*. (Leiden, The Netherlands: Brill, 2001) p. 245
- 14 Story, *A True and Impartial*, p. 79.
- 15 Oldmixon, *The History of England*, p. 44, second column
- 16 John Childs, *The Williamite Wars in Ireland 1688–1691* (London: Hambledon Continuum, 2007), p. 219
- 17 Uægte søn af James II med Arabella Churchill (som var søster til Marlborough)
- 18 The duke of Würtemberg, 'Report to King Christian V of 5 July 1690 (from somewhere c. 11 kilometres north of Dublin)', in Danaher and Simms, *The Danish Forces*, p. 43
- 19 Story, *A True and Impartial*, p. 82.
- 20 RA, 301, Tyske Kancelli, Udenrigske Afdeling, England, Gesandtskabsrelationer 1690, 63–72. Relation from Dublin 2 July 1690 from Jean Payen de la Foulere-ser to King Christian V.

på grund af Williams knibtangsbevægelse. I løbet af eftermiddagen opstod der således blandt de jacobitiske styrker et veritabelt kapløb om at komme over Nanny ad den eneste bro, der fandtes, nemlig den ved Duleek. Mod alle forventninger lykkedes denne manøvre, og om end opløsningen bredte sig i de fransk-irske enheder, undgik de dog den totale massakre.

Kong William, der var James II's svigersøn, kan have haft flere grunde til at lade modstanderen slippe af sted, og han gav i hvert fald med Cæsars ord sin fjende "en gylden redningsens bro."

Kong James forlod efter et kort ophold i Dublin Irland for bestandigt, men krigen på den grønne ø fortsatte mere end et år endnu.

Så står vi op! Med disse velkendte ord, udslynget med militær patos af en gnaven, morgensøvnic - i galgenhumør værende vagtkommandør, vækkedes rekrutterne på Bagsværdfortet den 17. oktober 1915, den første dag, hvor de for alvor skulle mærke, hvad det vil sige at være fæstningsartillerister, og det må siges, at disse ord, i alle tilfælde denne dag og nærmest følgende dage virkede på hele bundet, som om en spand kogende vand var hældt over hovederne på dem (senere hen havde ordene ikke den samme eksplosiv virkning), som skoldede aber fo'r de alle ud af kanerne, gående i gang med påklædning og morgendrikke. Scenerne i kasematterne, vaskerum, kasematgangen og samlingsstuerne mindede stærkt om "Babylons forvirring", atter lød vagtkommandørens blide røst: "Træd an"! Og ud af fortet strømmede basserne, gumlende, knappende og vrøvlende, for dog til sidst at ende i en nogenlunde præsentabel parade, og ud fra denne begyndte så den militære løbebane, der for nogen skulle blive begyndelsen til et nyt levebrød, for andre en rekreation i den sædvanlige daglige tummerum og for atter andre en evig kilde til utilfredshed.

Det siger sig selv, at der gik nogen tid, inden vi faldt til i alle forhold. Soldatertiden har for os sikkert formet sig væsentlig forskellig fra de hold, der fik deres opdragelse på Faste Batteri (fæstningsartilleristernes faste rekrutuddannelsessted); vi, vinterholdet 1915 kom kun sjældent uden for Fortets område, al øvelse foregik på eller omkring Bagsværd Fort; vi levede som et lille samfund for os selv, uden nævneværdig samkvem med omverdenen, aldrig blev vi vækket af Hornhyleren (vi havde ingen, der kunne traktere et signalhorn), således som man hører andre, navnlig de ældre årgange blev det, sjældent blev der spurgt, om der var nogle til lægen, de syge skulle nemlig melde sig i vagten aftenen forud, thi disse skulle vækkes et par timer før de raske og trave fra Bagsværd Fort til Garderhøjfortet, hvor lægen fra Lyngby tog imod i en tidlig morgentime; når man som syg forlod Bagsværd Fort for at gå til læge var man altid fastende. Kukkene havde på dette tidspunkt endnu ikke så meget som tænkt på at stå op og endnu mindre lavet the til de syge; derfor lagde disse som regel altid vejen hjem over Lyngby, hvilket til tider kunne trække længere ud og efterlade synlige spor, som til slut resulterede i et forbud mod, at syge fæstningsartillerister fra 8. Kompagni viste sig i Lyngby by efter besøget hos lægen. I øvrigt forløb dagen for os, som den sig bør for fæstningsartillerister med skytsbetjening, fodeksercits, skyts-håndtering, gymnastik o.s.v. Skytsbetje-

Rekruttdage på Bagsværd Fort

*Samlet og bearbejdet
af Warmi Hansen*

**En fortælling om
at blive indkaldt til
Sikringsstyrken i 1915**

ningen foregik dels på Glaciet og dels i Forsvindingstårnene på Fortet, der var bestykket med fire stk. 120 mm, hurtigt-skydende Haubitzer i Slædeaffutage, og de omliggende gårde med deres porte, vinduer og skorstene måtte agere mål, såsom Tornegård, Esbegård, Hasbegård, Søgård, Lautreupgård og buskene: "Koststen" og "Vasen" o.s.v., ja, endnu en gård er i tankerne, "Gården med den knibske datter"; disse forskellige terraingestande, som vi på marchture lærte nærmere at kende.

Marchture var en afveksling

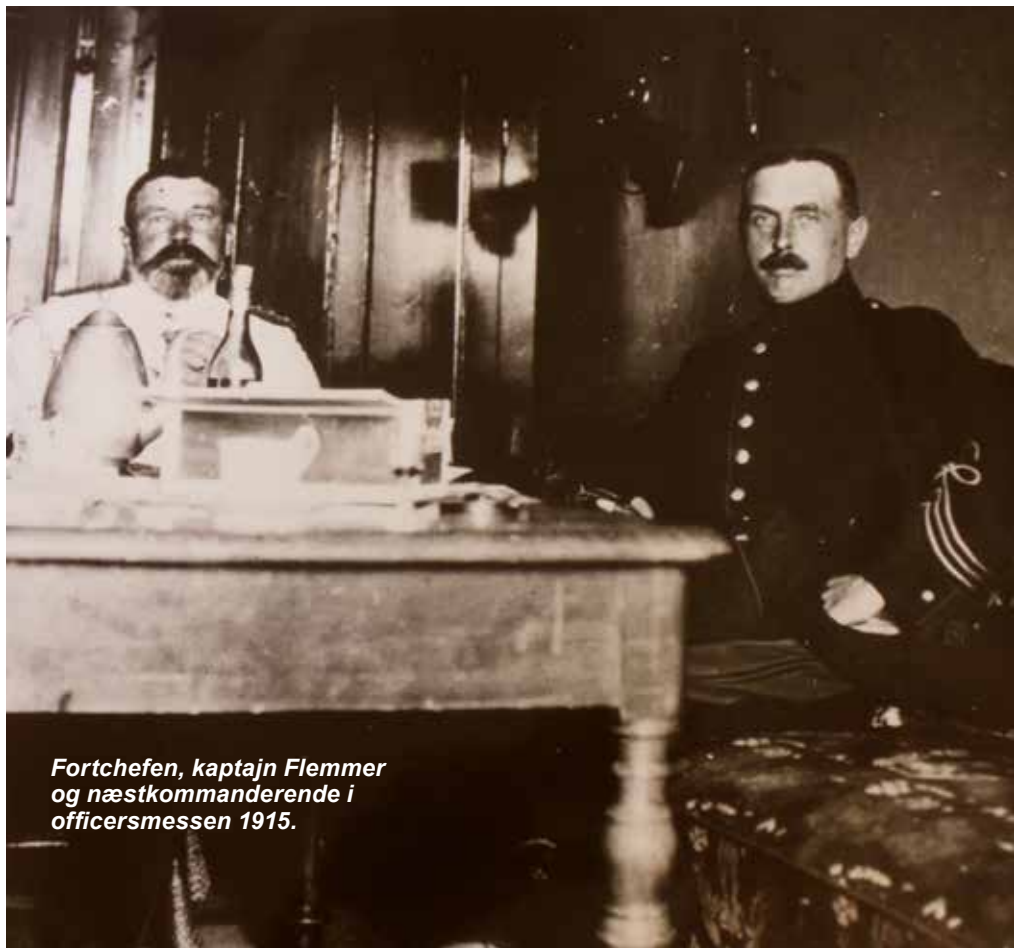
Det skal siges, disse marchture var en afveksling for os, selv om vi havde fodeksercits og terrainlæsning undervejs, så var det dog fornøjelsesture, idet målet for vor vandring altid var en kro eller et skovløberhus, hvor vi spiste vore medbragte "klemmer" og hertil kunne få kaffe og øl, dette sidste dog kun af II. Skatteklasse; på disse marchture kunne gemytligheden til tider slå rigtig igennem, navnlig når der blev kommanderet "Remmen lang, geværet over", da kom piber, cigaretter og cigarer hurtigt

Rekrutdage på Bagsværd Fort

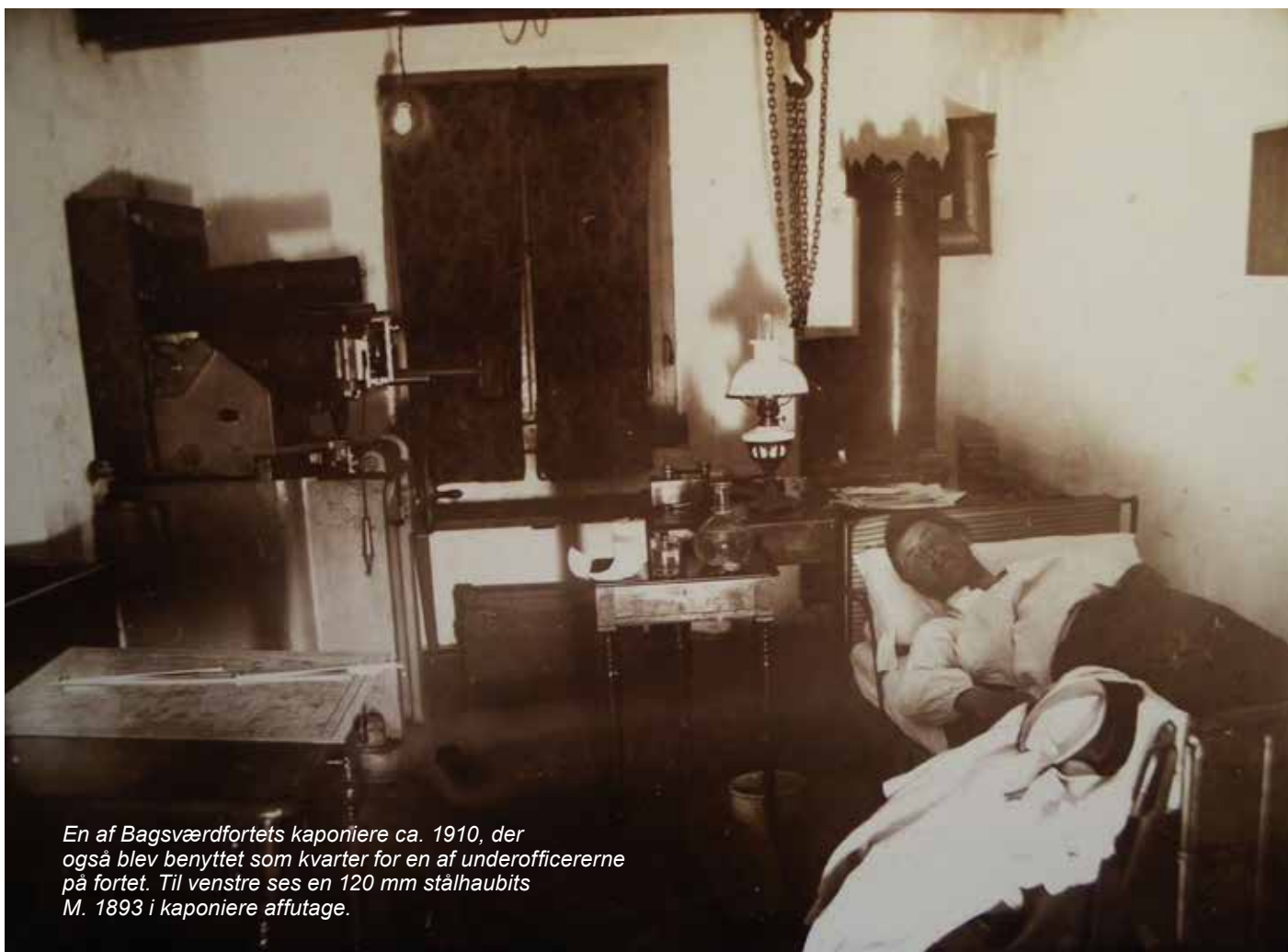
På tur til Faste Batteri

Ak ja, de brave kokke i 1915, vi havde fire, der skiftede i hold to og to hver 14. dag; de lignede hinanden i et punkt, der var ingen af dem, der kunne lave mad, havde de mælk og gryn over ilden, anede de ikke, før det var færdigt, om det blev grød eller vælling, eller når de kogte brune bøtter på islandsk lammekød, så skummede de dem aldrig, så det var uspiseligt, hvilket svinetønderne efter slig en middag tydeligt viste, ligesom fru Larsen i "Tutten", sådan en dag hurtigt fik udsolgt, hvad hun havde af mælk og franskbrød; kompagniets fourersergent L. Bardrum må imidlertid have ment, at brune bøtter det var godt - for det fik vi ofte, ja, selv den sidste dag, vi lå inde, stod middagen på denne herlige ret, det siger sig selv, at tilslutningen til afskedsmiddagen ikke var overvældende stor.

På Faste Batteri, som lå på Amagers østkyst, kom vi sjældent, kun når vi havde skarpskydning, det var en hel begivenhed, noget udenfor det sædvanlige daglige virke; tidligt, ved 4-tiden, blev vi vækket, og nu gjaldt det

Fortchefen, kaptajn Flemmer og næstkommanderende i officersmessen 1915.

En af Bagsværdfortets kaponiere ca. 1910, der også blev benyttet som kvarter for en af underofficererne på fortet. Til venstre ses en 120 mm stålhaubits M. 1893 i kaponiere affutage.

om at blive færdige med påklædning og morgendrikke, vi skulle nemlig have tørkost med for hele dagen, og hver især måtte selv smøre sit kvantum ”klemmer” og det blev jo ikke så få, når der skulle være nok til hele dagen. I nattens mulm og mørke drog vi så afsted fra Fortet, at der egentlig var særlig glæde så tidlig på morgenkvisten, kan man just ikke sige, navnlig da det som regelen enten var regn eller snevejr, og udsigten til at tilbringe en hel dag under åben himmel under disse forhold gjorde det jo ikke bedre. Vi havde dog heldigvis mellem os enkelte, hvis humør der skulle mere til at kue end regn og sne; når først fløjmanden ”138” denne lange, sortkrøllede, krognæsede tandløse evigglade københavner lukkede op for ”sluseværket” og vittigheder samt brandere, der fløj som rekylgeværid gennem kompagniet, begyndte der at komme liv i os; ”169” var jo heller ikke tabt bag af en vogn, ligesom ”185” også kunne fange en vittighed og jonglere med den for atter at aflevere den isprængt med ”salt og peber” til andres fornøjelse.

Søndag den 14. maj 1916 tog vi afsked med Bagsværd Fort for ikke mere at vende tilbage i denne omgang, samme dag et par timer senere lød i kasernegården i Strandgade de forløsende ord: ”Som civil, træd af!” og hurtigt forsvandt mændene ud af porten - ud i friheden. ■

Kilde: ”Fæstningsartilleristen” 1922.

Fakta om Bagsværd Fort

Fortet blev opført fra august 1892 til august 1893. Det bestod af et fortlegeme med en fortkerne bestående af to etager. Fortet var omgivet af en grav og beskyttet af kaponiere. Dets grundrids var som en ligebe- net trekant med en toppunktsvinkel på 90 grader.

Bagsværd Fort lå godt 1200 m sydøst for Bagsværd. Dets opgave var blandt andet, i forbindelse med Gladsaxe Fort og Vestvolden, at hindre en fjendtlig fremtrængen vestfra i terrænet mellem Bagsværd sø og Vestvolden.

Bagsværd Fort havde en besætning på omtrent 100 fæstningsartillerister, og dets hovedbestykning bestod af 4 stk. 120 mm hurtigt-skydende stålhaubitser M/1893 i forsvindingstårne, samt 4 stk. 120 mm stålhaubitser M/1893 til et bagudrettet forsvar fra kaponiererne.

Ligesom Gladsaxe Fort og Fortun Fort var Bagsværd Fort et nærkampsfort. Bagsværd Fort og Gladsaxe Fort (se ”Chakoten” nr. 3, 2011) var nærmest identiske og blev opført samtidig.

Stormgitteret omkring Bagsværd Fort er det eneste på Nordfronten, der er bevaret intakt.

Fortchefens kvarter, hvor gardinerne skjuler panserplader og dobbeltvindue, der vender ud mod strubegraven. Til venstre de fortrolige kort med kanonernes skudvidde.

Bagsværd Fort:

En spionhistorie

Af Warmi Hansen

På ejendommelig vis blev Bagsværd Fort inddraget i en episode, der den dag i dag må betegnes som særdeles egenartet, og næppe har noget sidestykke i landets militære historie

Mandag morgen den 7. september 1914 indtelefonerede ejeren af gården "Kollekolle" til fortchefen på Bagsværd Fort, at han havde iagttaget en mand, der til fods gik rundt i fæstningens for-terrain og indtegnede noget på et kort.

Fortchefen sendte straks en cyklistpatrolje ud i området, hvor patroljen traf den pågældende person, som blev anholdt. Han påberåbte sig, at være den kejserlige østrig-ungarske gesandt, men kunne ikke legitimere sig. Patroljen indbragte ham som anholdt til Bagsværd Fort, hvor chefen, kaptajn J. B. M. Poulsen straks satte sig i forbindelse med Udenrigsministeriet for ad den vej, at få mandens identitet fastslået. I udenrigsministeriet turde man ikke tage ansvar for fortsat tilbageholdelse, henholdsvis løsladelse, hvorefter fortchefen ringede til den daværende hærkommando (Overkommandoens efterretningssektion), der bad om, under behørig, men diskret eskorte (ledsaget af en officer), at køre manden ind til fæstningskommandant-skabet.

At sagen endte med, at manden blev identificeret som det, han havde givet sig ud for, gav anledning til et meget dramatisk efterspil, hvorunder såvel forsvarsministeren P. Munch som udenrigsministeren E. Scavenius fik rig anledning til at lægge deres personlige uviljer mod hærens officerskorps meget kraftig for dagen. Foruden fortchefen blev chefen for efterretningssektionen oberstløjtnant E. With, trods det, at han havde handlet både som reglement og konduite foreskrevet, i årevis personligt forfulgt af forsvarsministeren, der, som Blæksprutten skrev: "så rødt når han så en officer – især With", så denne til sidst måtte søge hjælp hos sine foresatte.

Skæbnens ironi ville, at samme oberstløjtnant ved 2. verdenskrigs udbrud var

avanceret til chef for hæren, og skulle nu samarbejde med landets radikale udenrigsminister P. Munch (1929-1940) - det var forsvarsministeren fra 1914.

Forsvarsministeren på besøg

Så Bagsværd Fort har altså huset den eksterriale østrig-ungarske gesandt som arrestant nogle timer - og skæbnen blev nu engang mere end drilagtig for selvsamme forsvarsminister i december 1914.

Den østrig-ungarske dobbeltørn. Habsburgernes Rigsvåben.

Foruroliget af episoden på fortet i september måned 1914 tog forsvarsminister P. Munch en søndag kort før jul ud til Bagsværd Fort for personligt at orientere sig om, hvor forrykte forholdene kunne være på et fort, der havde haft en chef, hvis virksomhed sikkert havde medført tumultariske tilstande! (Kaptajn Poulsen blev kort efter gesandtepisoden frataget kommandoen – der skulle bringes et offer og findes en syndebuk – men ingen ved til dato, hvad kaptajnen havde gjort sig skyldig i).

I den tro, at "alle kender forsvarsministeren" strøg Hans Excellence lige gennem vagten – eller rettere forsøgte det – og blev stoppet af skildvagten. Adspurgt om vagten ikke kendte landets forsvarsminister, svarede soldaten kort og klart nej – "det kan enhver komme og

sige" – anholdt ministeren og førte ham som mistænkt for spionage ombord* i fortet som anholdt.

Fortchefen var imidlertid ikke ombord, så næstkommanderende måtte tilkaldes og afgøre sagen. Han lod den anholdte føre ind for sig, genkendte straks dette prominente medlem af Kongens råd – hvorefter "sagen" endte med kaffe i officersmessen.

Men episoden var straks ude over hele fortet. Ingen kunne bebrejde skildvagten noget. – Det blev både første og sidste gang, forsvarsministeren nærmede sig Bagsværd Fort!

I årevis tjente Bagsværd Fort som magasin for Hærens Ammunitionsarsenal og senere taget i brug af Dansk Filmmuseum – men er i dag blevet overtaget af Gladsaxe kommune, hvor fortet, som fredet fortidsminde og formidling af militært forsvarsværk - bliver sat i stand til åbning i foråret 2013.

** Udtrykket "ombord" har sin oprindelse i, at de første forter omkring København var søforter (Prøvestenen, Mellemfortet og Trekrøner) der bemandedes af Marinens personel. Dette benyttede almindelig maritim udtryksmåde, der videreførtes i kystværkerne og derfra vandrede ind i landbefæstningens forterminologi.*

Kilde: Historisk-topografisk Selskab, Gladsaxe Kommune 1968.

Den radikale P. Munch (1870- -1948), der igennem hele sikringsperioden og mellemkrigstiden - til en måned efter besættelsen den 9. april 1940, var som krigs(forsvars)minister en indædt modstander af forsvaret og dets officerer.

Desertører fra det store søslag

Ny bog fortæller historien om to ubekvemme desertører, der blev ekspederet ud af danmarkshistorien efter Slaget på Reden 1801

Af **Henrik Denman**

I maj 1801 dømte krigsretten kaptajnsløjtnant Philip Schultz og stabskaptajn Niels Westerholt til døden. De to officerer blev ført bort til fangehullet i Kastellet for at afvente henrettelsen på Øster Fælled senere samme år.

Den højst forunderlige historie om to officerer i den danske flåde, som svigtede i et afgørende øjeblik, brød sammen og deserterede fra deres skib, er emnet for en interessant og rigt illustreret bog af forfatteren og journalisten Niels Bjørn Hansen. Han har haft en mangeårig interesse for Slaget på Reden, og han oproller her en sjældent beskrevet side af en af de store episoder i dansk militærhistorie, nemlig desertørernes historie.

Der findes ikke en tilsvarende sag i dansk-norsk orlogshistorie. Episoden med de to officerer og rettergangen er

kun omtalt ganske kortfattet tidligere, men Niels Bjørn Hansen folder hændelsesforløbet ud ved at føje mange nye detaljer til det allerede kendte forløb fra grundige kildestudier i bl.a. Rigsarkivet.

Emnet for bogen er nogle hændelser i kampens sidste stund om eftermiddagen den 2. april 1801 på Øresund, hvor den engelske flåde måtte ud i hård kamp for at få den danske flåde til at overgive sig. Philip Schultz gik i panik og flygtede fra linjeskibet "Sjælland" i et af skibets rofartøjer. Kort efter brød også Niels Westerholt sammen og stak af. Dermed var "Sjælland"s næstkommanderende og chefen for marineinfanteristerne begge stukket af.

Sagen blev efterfølgende undersøgt, og desertørerne blev arresteret. Niels Bjørn Hansen går grundigt til værks og sætter begivenheden med desertørerne ind i den store og kendte historie om Slaget på

Reden. Det vil være kendt stof for alle med militærhistorisk interesse, men til gengæld vil bogens detaljerede gennemgang af de forskellige vidneudsagn i krigsretten være nyt stof.

Nyt er det også at læse smædeviserne i samtidens skillingsviser, der kan sammenlignes med moderne tiders sladderaviser.

Hverken Schultz eller Westerholt blev rent faktisk henrettet. De blev benådet i sidste øjeblik og dømt til fængsel på livstid i fæstningen Munkholm ud for Trondheim. De blev senere benådet, men prisen for friheden var landsforvisning på livstid.

Niels Bjørn Hansen: En visnet blomst i hæderskrandsen. Historien om desertører og mytterister fra slaget på Reden 1801. Forlaget Den Blå Ugle 2012. 171 sider. 249,95 kr.

Det gik hedt for sig ved Slaget på Reden, og et blev for meget for to danske søofficerer. Chr. Mølsteds maleri af det brændende "Dannebrog" hænger på Orlogsmuseet. Ill. fra bogen.

De er farverige, de romere

Af **Jens Kristian Boll**

Videnskaben har egentlig i mange år vidst, at mange af antikkenes kunstværker var bemalede, og ofte i krasse farver. De gamle grækere og romere foretrak åbenbart marmor, fordi den var så let at male på. Mange moderne mennesker får sig noget af et chok, når de oplever, hvordan kunstværkerne har taget sig ud i deres fulde farvepragt.

Ritchie Pogorzelski har i en velskrevet og veloplagt bog givet et rimeligt bud på, hvordan Trajansøjlen har set ud i sine velmagtsdage, da den bestyrkede romerne i tilliden til kejser Trajan og hans uovervindelige legioner og gav alle andre en diskret antydning af, hvad man måtte regne med, hvis man udfordrede kejserne og Rom.

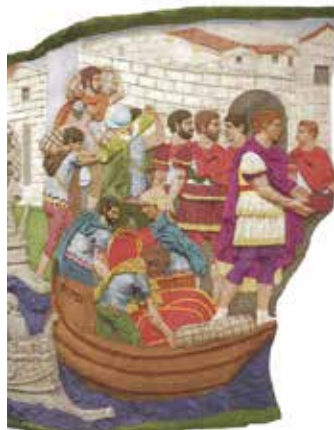

Illustration fra "Die Trajanssäule in Rom.

Det skal medgives, at de enkelte dele af reliefferne kommer langt bedre til deres ret med farve, og mange detaljer, der ellers drukner i hvidgrå anonymitet, får nyt liv. For enhver, der er interesseret i at se den romerske hær (for slet ikke at tale om den dakiske) i aktion er her et næsten uvurderligt og spændende doku-

mentationsmateriale. Illustrationerne er store og tydelige, selv om de heldigvis ikke får lov at drukne resten i af værket.

Ritchie Pogorzelski: Die Trajanssäule in Rom, Dokumentation eines Krieges in Farbe. Mainz: Nünnerich-Asmus Verlag 2012. 143 sider. 29,90 euro

Reglementet 1812 og dets udvirkninger

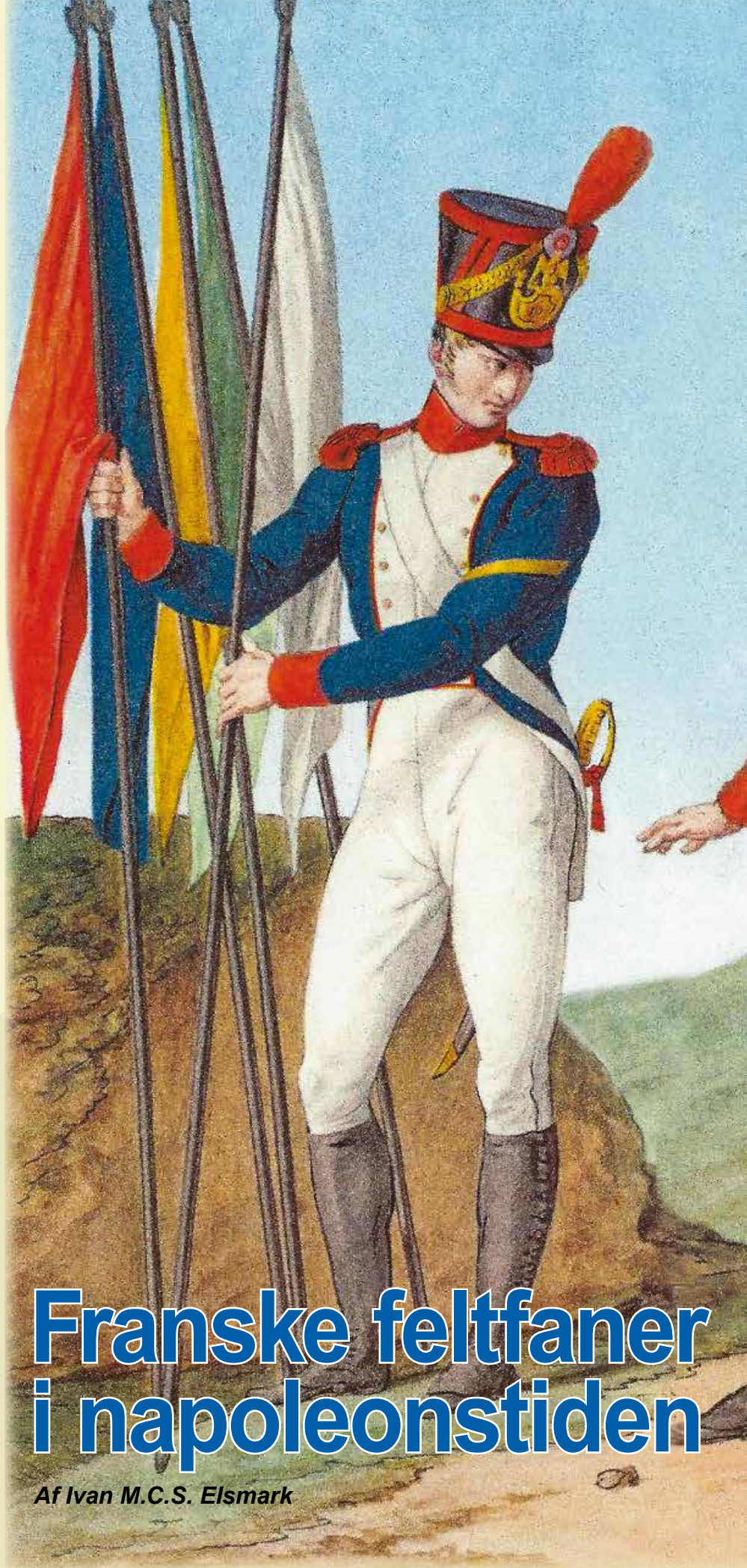
Det var således først i fredsperioden efter krigen mod Østrig, at Napoleon fik lejlighed til at vende tilbage til problemet med hensyn til fanerne. Den 20. oktober 1811 skrev han fra Amsterdam til krigsministeren: "Jeg ønsker, at der udarbejdes mig et forslag til et reglement for Ørne. En for hvert infanteri-, kavaleri- og artilleriregiment er tilstrækkeligt! [...] Endelig bør der besluttes en model for feltfanerne, som skal være i fire farver til regimenternes fire bataljoner. Feltfanen bliver ikke overrakt af mig, og er uden betydning [som militært symbol]."

I ministeriet var man fortsat i vildrede. Flere forslag⁵⁰ blev udarbejdet; ingen svarede til, hvad kejseren havde forestillet sig, måske fordi de officerer, der fik opgaven overdraget, ikke kendte eller forstod hans hensigt, og som sagt, terminologien kunne let lede til misforståelser.

I en skrivelse af 16. november 1811 til krigsministeren, bestemte Napoleon, at de regimenter, som havde deltaget i de vigtigste sejre (Ulm, Austerlitz, Jena m.v.), skulle have disse indskrevet på dugen af deres Ørne. Med hensyn til feltfanerne lød det videre: "Min hensigt er, at hver bataljon skal have en fane uden nogen særlige tegn og inskription. De skal bestå af en fanestang, hvortil fæstes et stykke stof med en farve for 1. bataljon, en anden farve for 2. bataljon, en anden farve igen for 3., og igen en anden for den 4. bataljon, således at man simpelthen ud fra farven kan erkende bataljonens nummer".

Fra sit slot i Saint Claude fulgte kejseren dette op med et brev, dateret 30. november 1811, adresseret til generalstabschefen marskal Berthier, hvori han skriver: "Der er stort kaos, hvad angår fanerne", og befalede ham at udarbejde et dekret efter følgende hovedlinier: Hvert regiment skulle have en Ørn med fanedug efter det nyligt fastsatte mønster og inskription⁵¹. Han tilføjede, at ingen enhed måtte have en Ørn, hvis han ikke personligt havde overdraget den. Stangen med bronzeørnen skulle udgøre det vigtigste element; den skulle stedse bevares, medens fanedugen kunne fornys hvert andet eller tredje år. Endvidere, at "hver bataljon skal have en feltfane uden inskription. Regimentets fire bataljoner skal have en fane i forskellige farver".

Napoleon må have været yderst irriteret over den forvirring, der herskede i hæren med hensyn til fanerne⁵² og den fortsatte uklarhed. Den 25. december 1811 greb han derfor selv til pennen og nedskrev det afgørende dekret⁵³. De følgende artikler berører feltfanerne: Artikel 9 fastslår: "Hvert infanteriregiments første bataljon skal have regimentets Ørn. De andre bataljoner skal have faner (feltfaner)

Franske feltfaner i napoleonstiden

Af Ivan M.C.S. Elsmark

Fig. 10. Feltfaner efter 1812-reglementet. Akvarel af Carle Vernet.

I denne artikel om feltfanerne i den franske hær, hovedsageligt for perioden 1804-14, belyses Reglementet fra 1812 og dets virkninger
2. del

uden nogen inskription. Disse er uden betydning og skal ikke være genstand for æresbevisning. Art. 10. Feltfanen for den 2. bataljon skal være hvid, den for 3. bataljon rød, den for 4. bataljon blå, for 5. bataljon grøn, og den for 6. bataljon gul.”

Dette dekret blev bekendtgjort i en dagsbefaling⁵⁴ udstedt af krigsministeren, Henry Clark, som havde fået pålagt ansvaret for alle forhold vedrørende faner ifølge den kejserlige ordre af 15. januar 1812. Komplementerende oplysninger vedrørende dekretet af 25. december 1811 er indeholdt i det ministerielle cirkulære nr. 310 dateret 19. marts 1812. Heri står: “Krigsministeren har besluttet følgende forholdsregler. 1. Feltfanerne skal fremstilles af uldstof i farverne fastsat i dekretet; 2. Fanedugens størrelse skal

være 813 mm på hver led; 3. Den skal omrandes med en lidse i samme farve som fanen og uden frynser og fanebånd og anden dekoration; 4. Dugen fæstes på en sortfarvet fanestang 2.600 mm lang og afsluttes øverst med en jern- eller stålspids. [...]”⁵⁵.

Det er interessant at notere, at medens Napoleon havde bestemt, at fanedugen til Ørnen skulle være i trikolorens farver (blåt, hvidt og rødt), så blev udformningen med de tre horisontale blå/hvide/røde striber først fastlagt på grundlag af et forslag udarbejdet af intendanten Bannier den 9. februar 1812. Han havde som model taget det trikolor flag, der vejede over slottet Tuilerierne, når kejseren var i residens, et flag som samtidigt havde været Frankrigs marineflag siden 1794⁵⁶. Hermed blev skabt en fanetradition, som er bevaret til i dag.

Dekretet om Ørne og faner indgik i **1812 Reglementet** (“Règlement sur l’habillement de l’armée française de 1812”), udarbejdet af oberst Étienne Bardin fra krigsministeriet. Heri hedder det⁵⁷ i art. 9: “Hver bataljon, med undtagelse af den første, der fører Ørnen, skal have en feltfane fremstillet af uldstof og i følgende farver: Den for 2. bataljon skal være hvid, den for 3. bataljon rød, den for 4. blå, for 5. bataljon grøn, og den for 6. bataljon gul. Disse feltfaner skal være 800 mm på hver side og omkantes med stof i samme farve for at gøre dugen mere

holdbar; den skal hverken have frynser eller inskription, ej heller nogen form for fanebånd eller dekoration. Fanedugen skal fæstes til en stang af mørkt farvet træ i længden 250 cm, og øverst afsluttet med en lansespids i jern på 10 cm”. (Fanestangens længde blev senere ændret til 300 cm ifølge “Règlement de 1812 modifié”).

Manuskriptet til 1812-reglementet blev illustreret af kunstneren Carle Vernet⁵⁸. En af plancherne (fig. 10.) viser, hvordan feltfanerne skulle se ud. Kejserens tankegang med “neutrale” faneduge i forskellige farver fremgår her tydeligt. Men i praksis var det svært for bataljonerne at skulle nøjes med så simple og karakterløse feltfaner. Hvor vidt fantasien kom til at strække, fremgår af nedenstående eksempler.

Også i Martinets store samtidige plancheserie⁵⁹ findes et billede (nr. 234) fra ca. 1812-13, af en stabsofficer og i baggrunden er tre soldater, der hver holder en rød og blå splitfane eller vimpel (se fig. 11). Om disse skulle være de nye ►

Fig. 11. Stabsofficer. I baggrunden soldater med faner eller vimpler, måske de feltfaner, som er beskrevet i 1812-reglementet? Martinet, ca. 1812-13.

Franske feltfaner i napoleonstiden

feltfaner (eller tegnerens fortolkning af reglementet) eller kvartermærker (lejerfane) ved opbygning af en lejr, lader sig ikke bestemme⁶⁰.

De nye faneduge til Ørne skulle være klar til levering den 1. marts. Med undtagelse af kejsergarden⁶¹ og schweizerregimenter modtog de regimenter⁶², der skulle deltage i Ruslands felttog, den nye 1812-model i slutningen af juni måned. Anderledes med feltfanerne. Deres fremstilling (og omkostning) påhvilede regimentskassen, og de blev naturligvis fremstillet lokalt. Dette forhold gjorde, at det trods reglementet var vanskeligt at skabe nogen ensartethed i Storarméen⁶³.

Udviklingen i perioden 1812-14

I et brev til krigsministeren dateret 14. januar 1812 vendte kejseren tilbage til spørgsmålet om feltfanerne. Han skriver: "Gør dem (regimentscheferne) det klart, at der ingen indskrift skal være på feltfanerne, som obersterne skal uddele til bataljonerne. Således vil det være klart, - skulle de uheldigvis blive erobret af fjenden - at de er uden betydning; kun Ørnen bør man vise militær honnør. Feltfanen skal heller ikke opbevares hos bataljonchefen, men hos den underofficer der bærer den". Senere forespurgt

Fig. 12. Regiment af Kejsergardens Voltigeurs, 1812. Tegning af Rigo. Et fotografi af den originale feltfane findes i Regnaults værk.

Fig. 13. Feltfane fra 13. Regiment Voltigeurs, Jeune Garde, ca. 1813. Avers. Tegning af Rigo efter originalen i Wien.

bataljoner. Voltigeurene skal have røde feltfaner, tirailleurene hvide feltfaner. Disse faner må ikke have nogen inskription, som angiver, hvilket regiment de tilhørte, ej heller at de kommer fra garden." Victor Belhomme⁶⁶ skriver i sit hovedværk om infanteriet: "Disse feltfaner var trikolorer for grenadererne fra den Gamle Garde, blå for fusilierene, hvide for tirailleurene, røde for veltigeurene og gule for flankereerne". Hans kilde er ikke angivet og Hollander⁶⁷ siger, at han ikke har fundet en autentisk kopi af denne ordre. Hvorvidt garden faktisk fulgte farveskemaet skal forblive usagt.

Eksempler på feltfaner 1812-1814

Det er hovedsageligt fra erobrede feltfaner, at vi har vort kendskab til, hvad regimenterne i virkeligheden førte i denne periode. At de fleste kommer fra Rusland, skyldes at man der ivrigt havde bevaret, hvad der kunne tjene som trofæ til ære for den russiske hær. Nogle faner angives at være solgt under den kommunistiske regime, som en feltfane fra 35. Liniregiment, der nu er i en privat samling i Frankrig⁶⁸. Der skulle ligeledes have været flere franske faner i tyske museer og kirker, men de synes at være gået tabt under verdenskrigen. De, der har været i Frankrig, blev destrueret under kongemagten, ligesom de fleste Ørne og andre symboler på kejserriget. I det følgende skal omtales de mest interessante eksempler på feltfaner fra denne periode.

- 1. Regiment af Kejsergardens Voltigeurs, Jeune Garde, blev næsten totalt ødelagt i kamp mod overtallige russiske styrker ved landsbyen Ouvarova i november 1812. En feltfane blev ved denne lejlighed erobret. Regimentet førte ingen Ørn på felttoget, men havde i stedet anlagt en rød feltfane efter ordre af 10. marts 1812. Den burde ganske vist ikke have haft nogen inskription og dekoration, men det har obersten nok fundet for simpelt. Fanen eksisterer endnu i velkonserveret stand i det Historiske Museum i Moskva. Denne er gengivet i

med hensyn til kavaleriet⁶⁴ svarede kejseren den 31. december 1812: "Nej, eskadroner skal ikke have nogen [feltstandard]".

Napoleon viste som altid en særlig interesse i Kejsergardens forhold. Den 10. marts 1812 skriver⁶⁵ han således til hertugen af Istrien, marskal Jean Bessières: "Garden skal medbringe sine faner. Jægerne har kun én Ørn, Grenadererne har ligeledes én Ørn, der som altid er båret af 1. Regiment Gammel Garde. Gardegrenadererne til hest har én Ørn, Dragonerne én Ørn, Jægerne til hest ligeledes én Ørn. Cheval-légers regimenterne har ingen Ørne. Giv ordre til obersterne at uddele feltfaner som foreskrevet til alle

Fig. 14. Tirailleurs-grenadiers. Feltfane fra 5. Regiment, ca. 1813-14. (Fanespidsen mangler.) Tegning af Rigo efter originalen i Musée de l'Empérie.

den russiske bog af general A.I. Heckel: Trofer Vojn 1812-14. Den har rød dug omrandet af en hvid kantning; i midten to broderede grønne laurbærgrene, som omgiver bogstavet "N" i hvidt, hvorover en hvid ørn med gul krone. I hjørnerne to granater og to jægerhorn. Dertil hvide og røde fanesnore (se fig. 12).

- En feltfane dateret til ca. 1813 fra 13. regiment Voltigeurs, Jeune Garde, findes opbevaret i det østrigske Militærmuseum i Wien. Fanedugens størrelse er 56 x 65 cm, hvid, avers med en gul kronet ørn og revers et gult jægerhorn med tallet 13; i hjørnerne skiftevis jægerhorn og granater (se fig. 13).

- Et yderligere eksempel på en feltfane fra Kejsergarden er den fra 5. regiment Tirailleurs (Tirailleurs-Grenadiers), Jeune Garde, dateret ca. 1812-1814. Den har rød dug, med et hvidt cirkelformet center hvori en broderet, gul, kronet ørn, omgivet af to skriftbånd. Øverst står ordene "5^{ieme} REGIMENT", nederst "DE TIRAILLEUR GRENADIERS".

Denne feltfane (fig. 14) stammer fra Raoul et Jean Brunons samling og findes på Musée de l'Empérie, Salon-de-Provence.

- Der findes en feltfane fra 100. Liniregiments 4. bataljon som stammer fra krigen i Spanien. Fejlagtigt angivet som erobret ved slaget ved Vitoria den 21. juni 1813, drejer det sig faktisk om en fane, som Englænderne fandt i en af regimentets bagagevogne. Forholdet var, at den 4. bataljon allerede den 1. marts, efter store tab, var blevet opløst. Regimentet havde kun en bataljon tilbage, som deltog ved Vitoria. Denne førte i øvrigt en Ørn, tappert forsvaret af løjtnant Perron, og den blev senere ført tilbage til depotet i Metz. Feltfanen fra 4. bataljon er i dag opbevaret på Windsor Castle i god konserveret stand. Den er 80 x 80 cm, vertikalt delt i to felter, hvid og

rød, omrandet af en bred kantning i de modsatte farver. I centrum er et cirkelformet blå felt omgivet af egeløv i guld. Avers har en inskription i guld, "N.I.", med en krone; revers ordene "100EME. LIGNE / 4EME BATON" (fig. 15).

- Det 37. Liniregiments 3. bataljon havde i 1812 ifølge general François Pougets memoirer⁶⁹ en rød feltfane. Det er alt, hvad vi ved derom, men farven er korrekt efter 1812-reglementet.

- Trods Napoleons ordre, at kavaleriet ikke skulle have feltestandarder, synes denne bestemmelse ikke altid at være overholdt. Det 2. Regiment Æresgarde (Garde d'Honneur), har Patrice Courcelle tegnet med en trikolore feltestandard omrandet af et gyldent bånd med frynser, i centrum devisebånd og egeløv som omkransede ordene "GARDE / D'HONNEUR / 2", men uden kildeangivelse. Charrié⁷⁰ omtaler også to røde

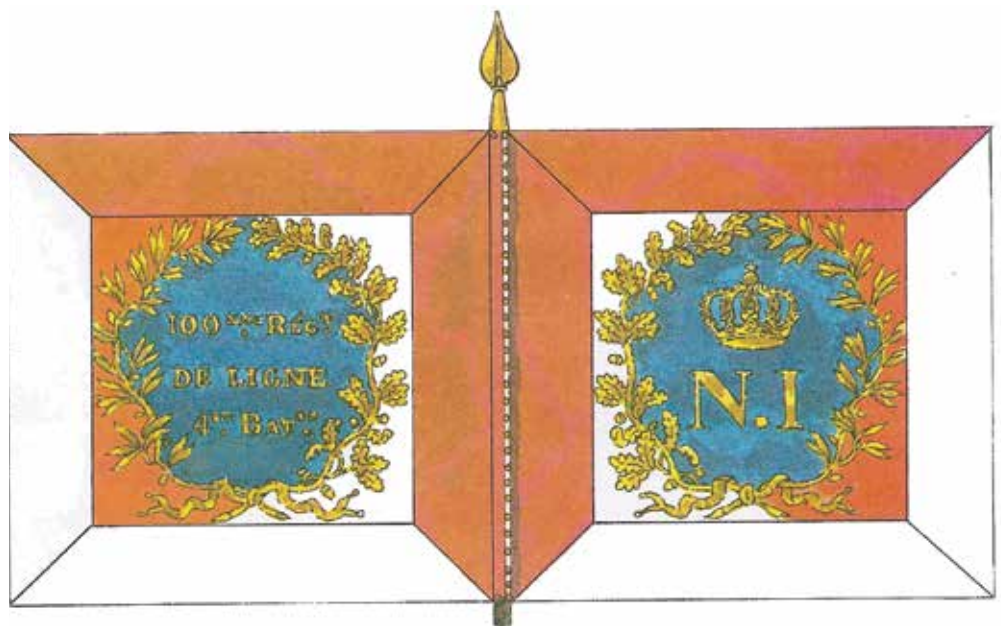

Fig. 15. 100. Liniregiments feltfane, 1812-13. Tegnet af Rigo efter originalen opbevaret på Windsor Castle.

feltfaner med jægerhorn og henholdsvis numrene 1 og 3, som han mener kan stamme fra 1. og 3. Jægerregiment til Hest. Den ene var i Arsenalmuseet i Berlin før 2. Verdenskrig⁷¹; den anden var ophængt i Domkirken Vor Frue Kirke i Kazan efter at være blevet erobret af russiske tropper i 1812. Der er imidlertid grund til at betvivle, om de stammede fra kavaleriet - og endnu mere om de overhovedet var feltfaner. Forskellige indici peger på, at det har været retningsfaner, antageligt fra to bataljoner af samme regiment. Hermed er ikke sagt, at der ikke kan have været kavaleriregimenter, der havde anlagt feltestandarder, men kendskabet dertil er desværre mangelfuldt - med én interessant undtagelse - Mamelukkerne.

Mamelukeskadronen

For at slutte denne oversigt skal omtales en interessant kavalerifeltestandard, som endnu er bevaret⁷². Det drejer sig om den, som Mamelukeskadronen førte i felttoget 1813-1814.

Det skal erindres, at Mamelukkerne var en underafdeling af Gardejægerne til Hest. De modtog ikke nogen Ørn før efter slaget ved Austerlitz, hvor de gjorde sig bemærket ved deres mod. Ved dekretet af 15. april 1806 modtog kompagniet en Ørn model 1804, som den førte under 1806-07 felttoget, men den forblev i depotet under kampene i Spanien og Rusland. Den 1. januar 1813 blev kompagniet omdannet til eskadron med en styrke på 250 mand, og fik i maj samme år en ny Ørn (eller formodentlig udskiftedes dugen med model 1812 som ved de andre garderegimenter). Ved udmarchen forblev Ørnen ved depotet, men eskadronen anlagde i stedet en smuk feltstandard. Om denne har haft Napoleons godkendelse, eller ▶

Franske feltfaner i napoleonstiden

om han har foretrukket at lukke øjnene for mamelukkernes initiativ, vides ikke; men kejseren havde altid haft en særlig forkærlighed for denne afdeling, som stammede fra Ægyptenfelttoget.

Estandarden, som vist her (fig. 16), havde en spydformet fanespids. Dugen er rødviolet med frynset kantning i sølv. Avers er kronet ørn, skriftbånd i sølv med ordene "GARDE IMPÉRIALE / ESCADRON DE MAMELUKS", i hjørnerne halvmåner med stjerner; revers havde navnene på slag hvori korpset havde deltaget, omkranset af laurbær-ranker og rosetter i hjørnerne. Denne felttestandard har tidligere været i Hugh Bullocks samling i New York, men blev for nogle år siden skænket til Arméemuseet i Paris.

Man kan forbavses over, at de indskrevne navne på slag ikke er de fjorten, som kejseren havde fastsat i februar 1813, men blot de otte approberet i december 1811. Der er dem, der mener, at estandarden kunne stamme fra 1812, og at man i 1813 havde udskiftet ordet **KOMPAGNI** på skriftbåndet med **ESCADRON** efter reorganisationen. Som Rigo har skrevet, "endnu et spørgsmål overladt til militærhistorikernes visdom"!

Restaurationen 1814 og de 100 dage i 1815

Selv om perioden 1814-15 ligger udenfor denne artikels rammer, skal den dog

kort omtales. Efter Napoleons abdikation den 6. april 1814 beordrede Ludvig XVIII at alle kejserrigets symboler skulle tilintetgøres. Faner af enhver art, såvel som trikolorer flag, kokarder m.v. blev forbudt. Et kongeligt dekret af 12. maj 1814 fastlagde: "Hvert regiment skal have en hvid fane med det kongelige våben og regimentets betegnelse. [...] Udover regimentsfanen skal hver bataljon have en feltfane, hvis format og farver [...] vil blive fastsat i et ministerielt cirkulære, som vil blive bekendtgjort senere (art. 8)". Men som bekendt vendte Napoleon tilbage i marts 1815 og det trikolorer flag og kokarde blev straks genindført. Hæren fik nye Ørne med trikolorer fanedug

som kejseren overrakte regimenterne den 1. juni. Reglementer og dagsordrer omtaler ikke feltfaner, tiden var knap, men nogle regimentschefer har sikkert på eget initiativ ladet sådanne fremstille. Med sikkerhed ved vi at en feltfane blev erobret den 28. juni 1815 ved Waterloo af det engelske 28. Foot Regiment. Desværre er det ikke muligt at fastslå, om det var enten det 25. eller det 45. Liniregiment det drejede sig om (selv det førstnævnte nok er mest troværdigt), dels forsvandt denne fane kort tid efter, og der findes ingen samtidige tegninger eller beskrivelser af den. Med slaget ved Waterloo og Napoleons anden abdikation den 22. juni 1815 gik tæppet endeligt

Fig. 16. Mamelukeskadronens felttestandard 1813. Avers er et fotografi af fanen; revers en tegning, som også viser farven.

Fig. 17. Kejsergarden brænder sine faner i trods ved ankomsten af royalisterne med den nye hvide fane. (Stik fra restaurationen 1814).

Berigtigelse: 2. Linierregiments feltfaner

I omtalen af 2. Regiments feltfaner har ny forskning påvist en fejlfortolkning. Kort sagt, den blå stribe i fanerne skulle være hvid og der var ingen fanebånd. (Se første del af min artikel i Chakoten nr. 1. marts 2013, side 12 og fig. 7).

For de der interesserer sig for faner og militærhistorie, er baggrunden interessant og lærerig. O. Hollander havde i 1902 i bogen *Nos Drapeaux, 1812-15* beskrevet de erobrede franske faner, baseret på en russisk rapport udarbejdet nogle år tidligere for den franske militærmaler Edouard Detaille (1848-1912). Heri angives at det 2. Regiments fem feltfaner havde røde og hvide striber (se side 93-94 og 109-110). Dette vakte ingen særlig opmærksomhed. Derimod udkom i 1909 en bog på russisk af general A. I. Heckel som i tekst og billeder beskrev inventaret af faner deponerede i Domkirken Vor Frue i Kazan (St. Petersburg). Dette omfattende værk har siden været kilden for senere forskere, bl.a. Knötel, Brauer, Andolenko, Regnault, Charrié og Rigo. Med hensyn til omtalen af 2. Regiments fem feltfaner skriver Heckel at de havde "røde og blå striber", idet han bemærker at den "blå farve nu var falmet og forekom hvid" (sic.). Dette var i og for sig en rimelig konklusion, da det blå pigmentet på den tid var ustabil, med tildens til at falme. Baseret herpå har man ikke tvivlet på at de hvide striber i fanerne oprindeligt havde været blå, og således er de utallige gange blevet gengivet.

Her ender historien ikke. Den russiske forsker Dimitri Gorchkoff, har netop udgivet en artikel i det franske tidsskrift *Revue historique des armées*, nr. 267, 2012, i hvilket han henviser til en hidtil ukendt rapport i det russiske statsarkiv, dateret 17. oktober 1814. Heri står anført at 2. Regiments faner var røde og hvide, altså en samtidig bekræftelse af den oprindelige hvide farve. Yderligt skal bemærkes at Rigos teori om fanebånd (se side 12) ikke lader sig bekræfte, da sådanne ikke er omtalt i dokumentet. Man kan således drage den lære altid at kaste et kritisk blik på ens kilder.

Ivan M.C.S. Elsmark

ned for det franske kejserrige og dets glørværdige faner.

Slutbetragtninger

Ud fra de bekendte og her omtalte eksempler er det vanskeligt at drage generelle slutninger om feltfanerne. For de regiments vedkommende, der har fulgt 1812-reglementet og blot ført et stykke farvet stof på en fanestang, har der ikke været nogen grund til at opbevare dem for eftertiden, og for fjenden var de uden interesse som krigsbytte - hvilket netop var Napoleons hensigt dermed. De få originale feltfaner med inskription, som er bekendte, er hovedsageligt bevaret

som krigstrofæer og ophængt i kirker og på slotte. Nogle er siden kommet på museum, men mange er med årene simpelthen smuldret hen. Få er de, der er blevet konserveret i Frankrig, thi hæren har selv tilintetgjort sine feltfaner, enten ved tilbagetog eller efter kejserdømmets fald. Ikonografien er ligeledes mangelfuld og således er der i dag kun sporadiske vidnesbyrd om feltfanerne og deres skæbne.

Man kunne ønske, at en forsker en dag ville foretage en grundig og systematisk gennemgang af de endnu eksisterende feltfaner (og fanerester) i museer, kirker og private samlinger, suppleret med arkivmateriale, til belysning af dette noget forsømte emne. ■

Noter

- 50 For en beskrivelse af nogle af forslagene, se Hollander (op.cit.).
- 51 Den trefarvede vertikalt delte fane (Trikoloren) blev indført ved dekretet af 9. december 1811.
- 52 F.eks. synes man at have opfattet det således, at stangen med ørnen også skulle udskiftes. Men bronzeørnen var netop elementet, som Napoleon ville bevare som et permanent mærke efter romersk forbillede.
- 53 Se Charrié, (op.cit.) side 135-136. Normalt dikterede Napoleon al sin korrespondance (bortset fra den mest private). Derfor er denne undtagelse særlig bemærkelsesværdig. Hans håndskrift var som bekendt ikke let at læse, og krigsministeren Clark, der havde fået manuskriptet overdraget, havde stor vanskeligt ved at tyde et af ordene. Derfor måtte han den 15. januar 1812 bede marskal Berthier (som var velkendt med kejserens skrift) om hjælp, og først efter at denne havde svaret den 23. januar, kunne dekretet blive offentliggjort. (Ordet i art.12 var "parade").
- 54 Dagsbefalingen er dresværrer udateret., men angives at være fra 12. februar 1812.
- 55 O. Hollander (op.cit.), side 92-93.
- 56 Se Regnault, (op.cit.) side 247. Det trikolore marineflag (med vertikale striber i farverne fra stangen blå, hvidt og rødt) var blevet indført ved dekret af 15. februar 1794.
- 57 Se Hollander, (op.cit.) side 92.
- 58 Brunon, Jean & Raul Brunon: *La Grande Armée de 1812. Suite d'aquarelles inédites de Carle Vernet en 1812 sur ordre de Napoléon pour les uniformes de l'armée.* (Marseilles 1959-65).
- 59 Aaron Martinet: *Les Troupes Française.* Planchésérie, (Paris, ca. 1807-15).
- 60 Også i Berkas serie er der et billede af et rødt kvartermærke, der vejer over en barak.
- 61 Det kan ikke nok understreges, at i modsætning til

- liniefanteriet førte Garden under Ruslandsfelttoget ikke Ørne med 1812-fanedugen, men havde bevaret den hidtidige 1804-modell. Man ser igen og igen denne fejlopfattelse genspejlet i ikonografi og dioramaer. Selv den berømte franske kunstner og uniformolog Edouard Detaille (1848-1912) har et maleri af Napoleon, der inspicerer 1. Garderegimentet, som han daterer 1810 (senere rettet til 1812, hvad der er lige så forkert), selv om Ørnen har fanedugen med de trikolore striber fra 1813.
- 62 For evt. undtagelser, se Regnault, side 155 ff.
- 63 Rigo mener, at reglementerede feltfaner først kom i brug i 1813, muligvis med undtagelse af de ved marskal Davouts 1. armékorps
- 64 Se Charrié, (op.cit.), side 191.
- 65 Se Hollander (op.cit.), side 73 og Alain Pigeard: *La Garde impériale* (Paris 2005), side 417.
- 66 Victor Belhomme: *Histoire de l'Infanterie en France.* 5 bind (Paris 1892-1902).
- 67 Hollander, (op.cit.) side 73-74.
- 68 Andolenko, (op.cit.) side 208.
- 69 Pouget, F.: *Souvenirs de guerre.* (Paris 1895, genudgivet 1997).
- 70 Se Charrié, (op.cit.) side 192.
- 71 Se Charrié, (op.cit.) side 192.
- 72 For dette korps, se Jean & Raoul Brunon: *Les Mameluks d'Egypte et les Mameluks de la Garde Impériale* (Marseilles 1963), Charrié side 184-185; Rigo, planche 126.
- 73 Hollander, (op.cit.) side 141-142.
- 74 Erobringen af denne feltfane er først nævnt i 1816 i bogen "The Battle of Waterloo", by a Near Observer, og i 1819 i "A detailed Account of the Battle of Quatre Bras, Ligny and Waterloo" af Nicolas Bain. Begge omtalt det 25. regiment, men beskriver ikke fanen. Denne blev bragt til Paris og overdraget Wellington, hvorefter fanen forsvandt; ingen hædersbevisning eller belønning blev givet derfor. Nogle forfattere har i senere tid forsøgt at "rekonstruere" fanen; resultatet er fri fantasi og bør forkastes. Jeg skylder min tak for disse oplysninger til den kendte franske vexilloge, Pierre Charrié, og David Read fra Soldiers of Gloucestershire Museum.

Mødekalender 2013

Dansk Militærhistorisk Selskab

Lørdag den 8. juni

Besøg på direktør Falcks slot Egholm ved Kirke Hyllinge med den store våben- og uniformssamling

Museet har en stor våben- og uniforms-samling. Museet er startet i 1990 og udstillingen rummer i dag en helt unik samling af våben fra 1600 tallet op til 2. Verdenskrig, der er over 600 skydevåben og mere end 100 mannequiner. Udstillingen omfatter et helt afsnit om 2. Verdenskrig med tyske, engelske og amerikanske soldater. Endvidere kan man se nedkastningscontainere med indhold. Museet rummer ligeledes en pæn samling af western sadler med mere. Gennemgangen vil tage ca. 2 timer og bagefter serveres kaffe.

Det vil koste omkring 100 kr. pr. deltager. Vi vil prøve at arrangere samkørsel, så de uden bil også kan være med.

Kl. 13 mødes vi ellers på adressen EGHOLM SLOT, Trehøjevej 45, 4070 Kirke Hyllinge.

Tilmelding:

Christian Raun.

Tlf.: 2682 0822 eller på

mail: christian@raun.dk

Onsdag den 14. august

Hyggemøde

Vi starter efter sommerferien med at sludre om feriens gode oplevelser, som du har lyst til at dele med ligesindede. Det kan være spændende nyanskaffelser i form af figurer eller lignende, interessante museumsbesøg, historiske byer og slagmarker, eller andet som kan have generel interesse. Du er meget velkommen til at tage dine billeder med, gerne elektronisk, så de kan vises på en skærm ledsaget af et kort indlæg med dine kommentarer.

Onsdag den 4. september

70-året for 29. august

Direktør Poul Lynggaard, tidligere formand for Frihedsmuseets Venner, fortæller om begivenhederne den 29. august 1943, hvor sammenstødet mellem den tyske besættelsesmagt og det danske militær var andet end flådens sænkning. Selv husker han begivenhederne omkring Næstved Kasserne for 70 år siden.

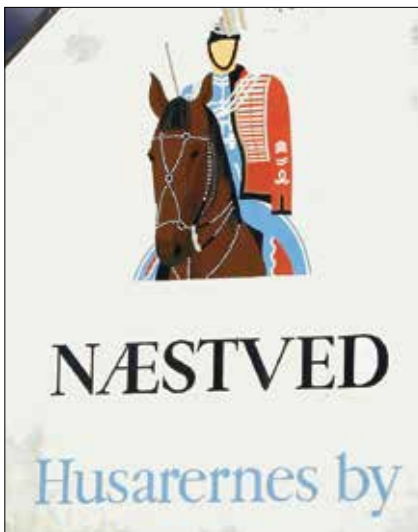

Foto: Finn Hillmose

Søndag den 29. september

Befæstnings Dag

Dansk Militærhistorisk Selskabs 1914-gruppe deltager i aktiviteterne i og ved Artillerimagasinet på Vestvolden for enden af Rødovre Parkvej kl. 10-16 samt på Gladsaxe Fort, Batterivej 54 A+B kl. 11 til 15.

Onsdag den 2. oktober

Næstved som garnisonsby

Arkivar Rasmus Nielsen fra Næstvedarkiverne fortæller om Næstved, først som hjemsted for 4. dragonregiment til 1923 og senere for Husarregimentet. Foredraget er ledsaget af gamle filmklip både om Dragonerne og Husarerne.

Søndag den 3. november

Våben- og samlermesse

Selskabet deltager med en stand på årets Antik våben- og samlermesse i Rødovrehallen, Rødovre Parkvej 425, Rødovre. Det er Skandinaviens største salgsmesse for antikke våben, militaria, uniformer, medaljer, ordener, tinsoldater/figurer og litteratur om emnerne. Der er åbent kl. 10-16.

Alle **onsdagsmøder** åbner kl. 18.15, og de annoncerede programpunkter (foredrag eller andet) starter kl. 19.30.

Med mindre andet er angivet, finder medlemsmøderne sted på **Rødovregaard, Kirkesvinget 1, Rødovre.**

Onsdag den 6. november

Hyggemøde og anvisningssalg

Med mange figurer og interessante gamle bøger. De, der har meddelt mailadresser, får lister over det udbudte tilsendt pr. mail, ligesom listen lægges på Chakotens hjemmeside senest 14 dage før anvisningssalget. De, der ikke har opgivet mailadresse, kan få tilsendt liste over det udbudte mod at indsende en A4 kuvert forsynet med adresse og kr. 8,00 i porto til Christian Raun, Carl Bernhardsvej 17, 3.th., 1817 Frederiksberg C. Bud kan også sendes via e-mail til christian@raun.dk.

Skriftlige bud sendes til Ole Thureholm, Hjorteledet 7, 3660 Stenløse. Medlemmer af Figurina Danica er velkomne til at deltage eller byde pr. mail eller post.

Lørdag den 7. december

Selskabets julemøde med årskonkurrence kl. 18.30 på Rødovregaard

Af hensyn til bestilling af smørrebrød m.v. bedes deltagere senest den 20. november tilmelde sig hos: Aksel Willumsen, tlf. 32 54 01 77, E-mail: aksel@corfitz.com.

Selskabets medlemmer opfordres til at invitere ægtefælle/samlever samt børn og børnebørn med til det populære arrangement.

Mellem kl. 17.30 og 18.30 er der indskrivning og opstilling til konkurrencen. Kl. 19.15 starter mødet med præsidentens velkomst, smørrebrød, øl, vin og vand. Hertil kommer julehygge, kaffe og kage. Pris for deltagelse er kr. 125 for voksne og kr. 50 for børn under 15 år.

Seværdige krigsmuseer

Når man rejser som turist, er der rig lejlighed til at besøge krigsmuseer ikke blot i Europa, men også i mange andre lande i verden. Dagbladet Politiken bragte for nylig nogle sider i bladets rejsetillæg, hvor læserne fortalte om deres oplevelser på krigsmuseer. Vi bringer her listen over de museer, læserne anbefalede i avisen. Du kan finde læsernes tips på www.pol.dk og søg videre under *Rejser og derefter Læsertips*:

- Museet ved Seelowhøjene mellem den polske grænse og Berlin ligger, hvor det største slag på tysk jord i 2. Verdenskrig.

Oradour-sur-Glane i Frankrig.

Foto: Finn Hillmose

- Landsbyen Oradour-sur-Glane i Frankrig, der juni 1944 blev nedbrændt totalt som en hævnaktion fra tyske tropper.
- Museet for Den store Fædrelandskrig 1941-45 i Kiev.
- War Remnants Museum i Ho Chi Minh City i Vietnam.

- Museu Historico do Exercito e Forte de Copacabana i Rio de Janeiro i Brasilien fortæller krigshistorien tilbage fra den portugisiske kolonitid.
- Wehrtechnische Studiesammlung i Koblenz i Tyskland, som viser den tekniske udvikling i hæren, flyvevåbnet og søvåbnet.
- Museet for det franske befæstningsværk Maginotlinjen.
- Museet i den tidligere kz-lejr i Neuengamme øst for Hamburg.
- Gardehusarregimentets Historiske Samling ved Slagelse.
- Fæstningen 15 meter under jorden i Kaliningrad.
- Musee de l'Armee i Paris.
- Koldkrigsmuseet på Sydlangeland.
- Museum Haus am Checkpoint Charlie i Berlin.
- Australian War Museum i Canberra i Australien.
- Krigsmuseet ved mindeparken over de faldne i Den store Fædrelandskrig i Moskva.
- Obersalzberg i Østrig med Hitlers byggeprojekt Ørnereden på toppen af bjerget.
- WWII Museum i New Orleans i USA.
- Fredens mindepark i Hiroshima i Japan.
- Imperial War Museum i London. H.D.

EFTERLYSNING

Jeg søger gamle originale soldater portrætter – indtil 1920. Har du nogen, du vil sælge, så kontakt Hans I. Hansen på telefon 3920 6085.

Foto: Finn Hillmose

Best in Show 2012 - John Winther Hansen.

Årskonkurrencen 2013

Der er følgende 6 kategorier i årskonkurrencen:

- 1) Legetøjsfigurer (alle størrelser).
- 2) Enkeltfigur /rytterfigur op til 65mm (runde – flade).
- 3) Enkeltfigur/rytterfigur over 65mm (runde – flade).
- 4) Figurgrupper/vignetter (max. 4 figurer, alle størrelser, runde og flade).
- 5) Dioramaer og opstillinger.
- 6) Fra det hjemlige skatkammer.

Figurkategorierne

Betingelserne for at deltage i figurkonkurrencerne er, at alle figurerne i gruppe 1-5 er bearbejdet af udstilleren. Det kan være modellering, transformering/konvertering og bemaling, mv.

Fra det hjemlige skatkammer

Alt hvad der ikke falder ind under ovenstående kategorier, kan tilmeldes her. Det udstillede skal dog have en militærhistorisk eller figurmæssig forbindelse. Det kan være tegninger, publikationer, memorabilia, medaljer osv. Der er kun to betingelser: Det udstillede skal være fra før 1985, og der skal være gjort en særlig indsats for at fremstille eller samle det udstillede.

Best in Show

Overordnet præmie til den udstillingsgenstand af alle, som får flest stemmer.

Præmierne

Præmierne er som altid vinderdiplomer, vin og det flotte skjold til "Best in Show".

Uden for konkurrence

For dem som bare har lyst til at udstille hvad som helst af figurmæssigt eller militærhistorisk tilsnit uden at deltage i konkurrencen.

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

Protector

Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

Bestyrelse

Præsident

Hans Chr. Wolter
Violvej 36, 3500 Værløse
Tlf. 4448 4342
bhwolter@gmail.com

Vicepræsident

Christian Raun

Tlf. 3331 2122
c.raun@webspeed.dk

Kasserer, adresser og adresseændringer

Inge Hansen

Tlf. 8842 9055
ingewarmi@pbhome.dk

Anvisningssalg

Aksel Willumsen

Tlf. 3254 0177
aksel@corfitz.com

Indmeldelse

Claus Mogensen

Tlf. 4817 2681
editor@it.dk

Selskabets hjemmeside

www.chakoten.dk

Tidsskriftet Chakoten

Tidsskriftet udkommer 4 gange årligt og udgives af Dansk Militærhistorisk Selskab

Redaktion

Ansvarshavende redaktør

Henrik Denman
Skovbovængets Allé 28
4000 Roskilde
Tlf. 4632 5352
henrik.denman@mail.dk

Billedredaktør

Claus Mogensen
editor@it.dk

Layout

Finn Hillmose
hillmose@mail.dk

Abonnement

Når man melder sig ind i Selskabet, er abonnementet inkluderet. Kontingent for 2013 er kr. 375,00
Bank reg. nr. 1551 konto 655-4873
CVR-nr. 31148448

Tryk

PE Offset & Reklame
6800 Varde

CHAKOTEN 2013
ISSN 0901-4799

En god gaveidé - giv Chakoten og et medlemsskab som gave ...
Du skal blot kontakte Claus Mogensen på mail: editor@it.dk

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

September 2008 64. årgang nr. 2

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

September 2008 64. årgang nr. 3

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

September 2008 64. årgang nr. 3

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

Marts 2010 65. årgang nr. 1

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

Juni 2010 66. årgang nr. 2

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

September 2010 66. årgang nr. 3

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

December 2010 66. årgang nr. 4

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

Marts 2011 66. årgang nr. 1

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

September 2011 66. årgang nr. 4

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

September 2011 66. årgang nr. 4

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

Marts 2012 67. årgang nr. 1

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

Marts 2012 67. årgang nr. 1

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

December 2012 67. årgang nr. 4

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

December 2012 67. årgang nr. 4

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

Marts 2013 68. årgang nr. 1

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab

Marts 2013 68. årgang nr. 1